

ΤΥΡΝΑΒΟΣ: Όλοι οι Δήμαρχοι και οι Κοινοτάρχες του (ΤΥΡΝΑΒΟΣ: TERRA INCOGNITA)

Εισαγωγή – TERRA INCOGNITA

Η 1^η Σεπτεμβρίου 1881 υπήρξε μία ημερομηνία σταθμός για τον τόπο μας, ένα ορόσημο σημαντικών αλλαγών στη ζωή των κατοίκων του Τυρνάβου και του μεγαλύτερου μέρους της Θεσσαλίας γενικότερα, αφού έπρεπε να αφήσουν πίσω τους την συνήθη καθημερινότητα που βίωναν για αιώνες ως υποτελής λαός της παραπαίουσας Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και να περάσουν το κατώφλι μιας νέας πραγματικότητας, μιας

άλλης κοινωνίας, αυτής της ελεύθερης σύγχρονης πόλης ενός μικρού κράτους της Βαλκανικής χερσονήσου, της μικρής Ελλάδας.

Όμως ποια ήταν η περιοχή μας, η πόλη μας, οι άνθρωποί της; Ποια ήταν η ζωή τους και οι αλλαγές που θα επέρχονταν σταδιακά στο status των κοινωνικών σχέσεων τους; Ποιες πληροφορίες έχουμε ώστε να γνωρίσουμε επαρκώς κάποια σημαντικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν στον τόπο μας; Δύσκολα θα μπορούσε να τα απαντήσει ο οποιοσδήποτε εκτός ίσως από έναν έμπειρο ερευνητή-ιστορικό, μια και αρκετά ντοκουμέντα ή αποδείξεις είτε δεν επαρκούν, είτε υπάρχουν διάσπαρτα, είτε καταστράφηκαν...

Είναι φυσικό να υπάρχουν πλευρές της τοπικής μας ιστορίας που δεν έχουν φωτιστεί επαρκώς ή και καθόλου, γεγονότα άγνωστα σε εμάς μέχρι σήμερα, πρόσωπα και συλλογικότητες που δεν γνωρίζουμε αρκετά, που έπαιξαν κεντρικό και σημαντικό ρόλο στην εξέλιξη αυτού του τόπου, όπως λ.χ. ο Δήμος ή η Κοινότητα Τυρνάβου και οι αιρετοί δήμαρχοι και κοινοτάρχες που υπηρέτησαν τον θεσμό, έπαιξαν σημαντικό και ενδεχομένως καθοριστικό ρόλο στην πορεία αυτού του τόπου σε όλες τις ιστορικές περιόδους που ξεχώρισαν.

Υπό το πρίσμα της εξέλιξης και της πορείας της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αν η περίοδος **1881-1911**, δηλαδή η πρώτη 30ετία από την απελευθέρωση της πόλης, είναι μακρινή και εν πολλοίς άγνωστη σε μας σήμερα, το ίδιο ισχύει και για την περίοδο **1912-1954**, μια περίοδος μετασχηματισμού και εκσυγχρονισμού (ενδεχομένως) της Τ.Α. και αλλαγών σε όλα τα επίπεδα της ζωής των πολιτών του κράτους, δυστυχώς πάντα στην σκιά της κεντρικής εξουσίας, εν μέσω πολιτικής και κοινωνικής αστάθειας, έντονων πολιτικών και κοινωνικών διεργασιών, ταραχών, εναλλαγών στις κυβερνήσεις στην μορφή του πολιτεύματος, αιματηρών εργατικών και κοινωνικών διεκδικήσεων, πολέμων (Βαλκανικοί πόλεμοι, Α΄ Π.Π., Μικρασιατική εκστρατεία και καταστροφή, Β΄ ΠΠ, εμφύλιος). Δεν ισχύουν διαφορετικά πράγματα όμως και για την μετέπειτα περίοδο **1955-1974** της «ανασυγκρότησης» και στη συνέχεια της επταετίας του γύψου των συνταγματαρχών. Η σύγχρονη περίοδος της μεταπολίτευσης **1975- μέχρι σήμερα**, χαρακτηρίζεται ως περίοδος συμβολής και ανάπτυξης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, στην πρόοδο της χώρας, όμως πάντα εντός των στενών οικονομικών πλαισίων και των ευκαιριών που παρέχει η κυρίαρχη κεντρική εξουσία, των κοινωνικών αλλαγών και των Κανόνων της Ευρωπαϊκής Ένωσης και ιδιαίτερα σήμερα στα πρόθυρα ενός περιβαλλοντικού και ενεργειακού ...κραχ!

Οι τρεις πρώτες περίοδοι που αφορούν την πορεία του Δήμου Τυρνάβου και των «Αιρετών Αρχόντων» του μέχρι την μεταπολίτευση τουλάχιστον, χαρακτηρίζονται «αχαρτογράφητες» και σχετικά άγνωστες για πολλούς σήμερα που πρέπει να διερευνηθούν και αναδειχθούν. Με δύο λόγια χαρακτηρίζονται ως «**TERRA INCOGNITA**».

TERRA INCOGNITA (τέρρα ινγκόνιτα) είναι οι αφώτιστες πλευρές της Ιστορίας στο βαλκανικό ακρωτήριο της Ευρώπης – τα κοινωνικά και ανθρωπογεωγραφικά του μικροκλίματα, είναι η ελληνική χερσόνησος στη MareNostrum ως ιζηματοφόρος λαών και πολιτισμών. Είναι άγνωστα τοπία του χώρου και της Ιστορίας, περιφρονημένα, λογοκριμένα και σιωπηλά.

TERRA INCOGNITA (τέρρα ινγκόνιτα) είναι ότι δεν πέρασε στο προσκήνιο, όμως επιμένει να υπάρχει ως αργόσυρτη διάρκεια και αναπαράγεται συνεχίζοντας τη ζωή. Πράγματα που εδώ δεν ακούστηκαν ποτέ δημόσια, αλλά συνεχίζουν να υφίστανται...

TERRA INCOGNITA (τέρρα ινγκόνιτα) στα λατινικά σημαίνει: η άγνωστη γη, η άγνωστη χώρα, ο άγνωστος κόσμος, ότι δεν έχουμε γνωρίσει επαρκώς.

Τα παραπάνω αποτελούν αντιγραφή από την εισαγωγή του βιβλίου «Βλασίου Γαβριηλίδου *Ανά την Θεσσαλίαν*» (εκδόσεις έλλα) και αποδίδουν θαυμάσια το περιεχόμενο που προσδίδεται στη φράση «**TERRA INCOGNITA**», που επιμελήθηκαν οι κ.κ. Καίτη Γιαννοπούλου – Γιαννουκάκου και Γιάννης Α. Σακελλίων και είναι από τα πρώτα δείγματα της ελληνικής ταξιδιωτικής ειδησεογραφίας που δημοσιεύθηκε στην εφημερίδα ΑΚΡΟΠΟΛΙΣ σε πέντε συνέχειες τις 28/3-15/4/1891 και αφορά την ιστορική περίοδο της Θεσσαλίας κατά την πρώτη 10ετία της ενσωμάτωσης της στο νεαρό ελληνικό κράτος το 1881.

Ο τίτλος θα μπορούσε να είναι «**ΤΥΡΝΑΒΟΣ - TERRA INCOGNITA**». Η ένδεια επαρκών γνώσεων γύρω από τα δημοτικά πράγματα για την πόλη του Τυρνάβου, δίνει το έναυσμα για τη μόχλευση και ανάδειξη των τοπικών ιστορικών γεγονότων και ιστοριών «μοιραίων» ανθρώπων που πέρασαν από τούτο τον τόπο έχοντας στα χέρια τους την ευθύνη διαχείρισης των δημοτικών υποθέσεων ή συμμετοχή σε σημαντικά ιστορικά γεγονότα που διαδραματίστηκαν και πρέπει να γνωρίζουμε...

Αναμφισβήτητα απαιτείται συνέργεια για περαιτέρω έρευνα και αξιοποίηση όλων των ιστορικών στοιχείων και ντοκουμέντων που μπορεί να βοηθήσουν στην αποτύπωση των πεπραγμένων της αυτοδιοικητικής πορείας της πόλης μας, από τα πρώτα χρόνια της ενσωμάτωσης του Τυρνάβου (ή της απελευθέρωσης υπό μια έννοια) στο ελληνικό κράτος μέχρι σήμερα.

Η Περιοχή του Τυρνάβου – Ίδρυση της πόλης – Όνομα

Ο Νικόλαος Γεωργιάδης (γιατρός, Δήμαρχος Βόλου και Βουλευτής) στον βιβλίο του «ΘΕΣΣΑΛΙΑ» το 1880, περιγράφει έξοχα την θέση του Τυρνάβου, ως εξής: *Βορειότερον της Άτρακος επί των υπωρειών της Μιλούνης κείται η πολίχνη Τούρναβος πρωτεύουσα της ομωνύμου επαρχίας, επί της αριστεράς όχθης του Τιταρησίου. Η πόλις αύτη εκτίσθη κατά τον Κούμαν υπό του κατακτητού της Θεσσαλίας Τουραχάνου (Τόμ. 7. 391), ουχί δε μόνον η εν τω τόπω σωζομένη παράδοσις, αλλά και βιογραφία τις του ειρημένου στρατηγού, σωζομένη εν τινι Τουρκικώ τεμένει της πόλεως, πιστοποιούσι την ειρημένην γνώμην του Κούμα.... Ο εν Τυρνάβω κατά το 1842 επιζών γέρων Χατζή-ογλού διηγείτο εις τον κατά την εποχήν εκείνην επί διμηνίαν εν τη πόλει διαμείναντα Φαλλμεράιερ, ότι ο Τουραχάν Βέης ιδρύσαντο πρώτον το και κυν έτι παραμένον Τουρκικόν τέμενος, και τον ναόν του Αγίου Νικολάου, έπειτα δε διέταξε και τον συνοικισμόν της πόλεως, ήν απεκάλεσε **Τούρναβον** εκ της τουρκικής λέξεως Τούρνας, σημαίνουσης τον ποτάμιον λαύρακα, εκ του οποίου έβριθεν ο ουχί μακράν της πόλεως ρέων Καρα-δαρές ... Εν τη αμμώδει κοίτη του Τιταρησίου τελείται κατ' έτος εμπορική πανήγυρις αρχομένη την 23 Απριλίου και διαρκούσα οκταήμερον, καλείται δε αύτη Κουμπαζάρ (αμμώδης πανήγυρις). Επί δε της δεξιιάς όχθης του ποταμού παρατηρούνται ερείπια μεγάρου του Βελή πασά και παρ' αυτά ευρύτατος στρατών, όστις εμπρησθείς προ δεκαπενταετίας ανεκτίσθη ήδη κατά την μίαν μόνην πλευράν. Παρά τον Στρατώνα οδός ευρεία σκιαζόμενη υπό υψηλών αιγείρων άγει προς την επί του Τιταρησίου πολύτοξον γέφυρα, κτίσμα ωσαύτως του Βελή πασά.»*

Φωτο: Απεικόνιση Σπιτιού του Τυρνάβου

Ο Νικόλαος Γεωργιάδης προέβη στην πρώτη έκδοση του βιβλίου του το 1880 σε ανάμνηση της παραμονής του στη Λάρισα κατά τα έτη 1875 – 1877. Επομένως αποκτά ιδιαίτερη αξία η γλαφυρή και πλήρης περιγραφή της θέσης και της εικόνας του Τυρνάβου, όπως και της πανέμορφης περιοχής της κοιλάδας της ποταμιάς και ιδίως του κάτω ρου του Τιταρήσιου, μέχρι το Δαμάσι, παρά την λάθος περιγραφή του χώρου της ύπαρξης των υπολειμμάτων του σαραγιού του Βελή πασά.

Ο Γεώργιος Χατζηκώστας στην δημοσίευσή του στα Θεσσαλικά Χρονικά αναφέρει σχετικά με την ίδρυση της πόλης «*Εν πρώτοις ο Τύρναβος, ή κατά τον Κούμαν, η Τύρναβος, εκτίσθη κατά το έτος 1429 υπό του κυριεύσαντος της Θεσσαλίας Τούρκου Τουραχάν. Το όνομα αποδίδεται εις την τουρκικήν λέξιν «**Τουρνά**», η οποία σημαίνει είδος ιχθύων, διότι εκεί πλησίον, εις την θέσιν Κρύα Βρύση ή Μάτι, υπήρχαν τότε ιχθίες, οι καλούμενοι υπό των Τούρκων ούτως. Αν αυτήν την ετυμολογίαν του τοπωνυμίου δεν δεχθώμεν, αναγκαστικώς, αφού και σήμερα ακόμη διατηρείται και το όνομα **Τούρναβος**, πρέπει να δεχθώμεν ότι τούτο*

προέρχεται από συγκοπήν του ονόματος Τουραχαν με την κατάληξιν «οβον», ως Μέτσοβον, Κεράσοβον κλπ. ήτοι Τουραχάνοβον – Τούρναβον. Ο ίδιος ο Τουραχάν, δια να προσελκύση κατοίκους εις την αυτού κτιζομένην κωμόπολιν και εις θέσιν μέχρι τότε λεγομένην «Καλύβια», κατά τον ίδιον Κούμαν, έκτισε τέμενος εις την συνοικίαν Ρηχάν, την οποίαν ετυμολόγησαν τινές πάλιν εκ του ονόματος του Τουραχάν, καθώς και ναόν του αγίου Νικολάου, όστις, κατά μαρτυρίαν προ 70 ετών, ελέγετο άγιος Νικόλαος του Τουραχάνμπεη....».

Φωτο: Σπίτι στη συνοικία «Καραβάκι» στον Τύρναβο

Ο Γ. Χατζηκώστας αναφέρει επίσης ότι ο καθηγητής Αθηνών της Φιλολογίας Γεώργιος Δ. Παυλίδης, του μετέφερε μια σπουδαία πληροφορία «... καθ' ην ούτος, κατά το έτος 1951, αναδιφών εις τον ογκώδη Κώδικα της Μονής Δουσίκου (Τρικκάλων), εις τον οποίον έχουν καταχωρηθή αντιγραφέντα εκ των πρωτοτύπων κατά το έτος 1858 υπό του σκευοφύλακος της Μονής Χατζή Γερασίμου, όλα σχεδόν τα παλαιά έγγραφα της Μονής, εύρεν εις σελίδα 22 αυτού Πατριαρχικόν σιγγίλιον του Πατριάρχου Γερασίμου του έτους 1528, όπερ μεταξύ άλλων γράφει. '΄περί τινος χώρας Παλαιοχώριον λεγομένης και έπειτα δε **Τούρναβος επωνομασθείσης**'. Εξ αυτού προκύπτει ότι αρχαία πόλις της Θεσσαλίας δια μέσου των αιώνων έλαβε το όνομα Παλαιοχώριον και εκ του Παλαιοχωρίου τούτου εδημιουργήθησαν εις την περιοχόν του καλύβαι κτηνοτρόφων ή γεωργών, αίτινες πάλιν έδωσαν εις την περιοχόν, ένθα ο Τουραχάμπεης ίδρυσεν τον σημερινόν Τύρναβον, το τοπωνύμιον Καλύβια όπερ αναφέρει ο Κούμας.

Ο Μιχάλης Λαφαζάνης αναφέρει ότι «... Συνυφασμένη με την ιστορία του οικισμού είναι και η προέλευση του ονόματός του, καθώς και η γραφή του. Κατά καιρούς έχουν διατυπωθεί διάφορες απόψεις. Επικρατέστερες είναι κυρίως δύο.

- ❖ Η πρώτη εκδοχή στηρίζεται στην τοπική παράδοση ότι το όνομα του Τυρνάβου προέρχεται από το ψάρι με το όνομα τούρνα που βρίσκεται άφθονο στα νερά του ποταμού Τιταρήσιου και στο κοντινό έλος Μάτι (ή Καραδερές). Η παράδοση αυτή είχε καταγραφεί στο χειρόγραφο με τη βιογραφία του Τουραχάν, το οποίο βρισκόταν στο ομώνυμο τζαμί. Την άποψη υιοθετούν όλοι οι περιηγητές...
- ❖ Η άλλη εκδοχή για το όνομα στηρίζεται σε γλωσσολογικά δεδομένα. Το τοπωνύμιο Τύρναβος έχει σλαβική προέλευση και σημαίνει αγκαθότοπος. Πρώτος διατύπωσε την άποψη αυτή ο γνωστός λόγιος και συγγραφέας Κων. Οικονόμος βαθύς γνώστης των σλαβικών γλωσσών. Την θέση του επιβεβαίωσαν οι μετέπειτα και σύγχρονοι μελετητές...

Με το ίδιο όνομα **Τύρναβος** ή **Τίρναβο** ή **Τούρναβος** είναι γνωστοί άλλοι τέσσερις τουλάχιστον τόποι στον ευρύτερο ελλαδικό χώρο των Βαλκανίων. Το χωριό **Τύρναβος της Ηπείρου (Γοργοπόταμος Κόνιτσας)** τόπος γνωστός για τους ξυλογλύπτες του στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Το **Τίρνοβο της Μακεδονίας κοντά στο Μοναστήρι**, που αποτελούσε σταθμό ανεφοδιασμού για τα караβάνια των εμπόρων με έντονη την παρουσία των Ελλήνων, το **χωριό Τέρνοβο, σήμερα Παπαδιά, της Ευρυτανίας** και τέλος ο **Τίρναβος της Βουλγαρίας** ήταν μεγάλη πόλη και γνωστή ακόμη από τα βυζαντινά χρόνια (Άκανθαι). Ονομαζόταν κυρίως Μέγας Τύρναβος (και οι κάτοικοι του Μεγαλοτυρναβίτες) σε αντιδιαστολή με τον θεσσαλικό

Τύρναβο που δηλώνοταν ως Μικρός Τύρναβος ή Τύρναβος της Θεσσαλίας. Κοντά στα Τρίκαλα υπήρχε ο οικισμός Τουρναβοί, σήμερα Χρυσαιγή. Τέλος, ανάμεσα στις ελληνικές παροικίες της Ουγγαρίας ήταν και αυτή στην πόλη **Τορνόβα** (και **Τέρνοβα**) ή **Τυρναυίτσα** κατά τον Ζαβίρα»... .

Στα χρόνια που πέρασαν από την ίδρυσή του ως οικισμός-πόλη, ο Τύρναβος αναπτύχθηκε, μεγάλωσε και στις αυλές των σπιτιών του γέννησε σπουδαίους ανθρώπους που έφτασαν σε πολλά μακρινά μέρη -παρά τις ανυπέβλητες πολλές φορές δυσκολίες των μετακινήσεων- σε όλα τα γεωγραφικά μήκη και πλάτη, που χάριν αυτών έγινε ευρύτερα γνωστός.

Ανέπτυξε τις τέχνες, τα γράμματα, το εμπόριο, την γεωργία, το περίφημο απόσταγμα του τσίπουρου που όπως μας εξιστορεί ο σπουδαίος Αχ. Τζάρτζανος είναι «ούζο Μασσαλίας», στις αρχές του 19^{ου} αι. έφτασε να αριθμεί όπως λέγεται 35.000 ψυχές και η πόλη να εκτείνεται μέχρι το λαβωμένο σήμερα από την ανεξέλεγκτη λειτουργία των λατομείων, Κριτήρι... παρά τον τουρκικό ζυγό. Το 1813 όμως η πόλη αποδεκατίσθηκε από την φοβερή επιδημία πανώλης (πανούκλα) που εξολόθρευσε τα 4/5 του πληθυσμού του. Επτά περίπου δεκαετίες αργότερα η ιστορία βρήκε τον Τύρναβο αποδεκατισμένο, μια ασήμαντη πολίχνη...

Η ενσωμάτωση στο Ελληνικό Κράτος

Το 1821 ξέσπασε η Ελληνική επανάσταση, οι Έλληνες μέσα από ηρωισμούς και ηρωικούς αγώνες, παλινωδίες, εμφύλιες συρράξεις, την εμπλοκή των μεγάλων δυνάμεων της εποχής και πολλών άλλων πολιτικών & κοινωνικών συνθηκών, κερδίζουν την «ανεξαρτησία» τους με την σύμπραξη των «Μεγάλων Δυνάμεων» και την υπογραφή του **Πρωτοκόλλου της ανεξαρτησίας** του Ελληνικού κράτους (γνωστό και ως **Πρωτόκολλο του Λονδίνου του 1830**) την **3/2/1830** με πρώτο Κυβερνήτη του νεοσύστατου κράτους τον Ιωάννη Καποδίστρια (1830-1831) με το ελληνικό κράτος περιλαμβάνει την Πελοπόννησο με τα νησιά του Αργοσαρωνικού, τη Στερεά Ελλάδα, την Εύβοια, τις Σποράδες και τις Κυκλάδες...

Περίπου μισό αιώνα αργότερα, μέσα σε ιδιαίτερα δύσκολες οικονομικές, κοινωνικές και στρατιωτικές περιπέτειες της μικρής μας χώρας, μέσα σ' ένα ιδιαίτερο εχθρικό ευρωπαϊκό περιβάλλον για τους Έλληνες, υπογράφεται η **Βερολίνιος Συνθήκη (1878)** (συνέδριο 13^{ης}/6-13^{ης}/7/1878) και σε εκτέλεση αυτής, τον **Φεβρουάριο του 1881** στη Κωνσταντινούπολη υπογράφεται η ελληνοτουρκική συνθήκη **«Σύμβαση περί διαρρυθμίσεως των ελληνοτουρκικών συνόρων»** βάση της οποίας παραχωρούνταν στην Ελλάδα το μεγαλύτερο μέρος της Θεσσαλίας, εκτός της επαρχίας της Ελασσόνας και της περιοχής του Δαμασίου, κι ενός τμήματος της Ηπείρου. Έτσι την **1^η Σεπτεμβρίου 1881** πραγματοποιείται η **ενσωμάτωση** του Τυρνάβου και της ευρύτερης περιοχής του στον εθνικό κορμό, αποτελώντας πλέον την παραμεθόριο του τότε ελληνικού βασιλείου.

Φωτο: Απεικόνιση του Συνεδρίου του Βερολίνου

Τα σύνορα στην περιοχή μας σύμφωνα με την σύμβαση της Κωνσταντινουπόλεως οριοθετούνταν από την **κορυφογραμμή του Σιδηροπάλουκου ΝΔ**, του **περάσματος του Μπουγαζίου**, όπου στην αρχή της κοιλάδας προς το Δαμάσι υπήρχε τελωνειακός σταθμόςελέγχου β΄ τάξης πλησίον της σημερινής υπάρχουσας Ιρλανδικής διάβασης του Τιταρήσιου, συνεχίζονταν στην απέναντι **κορυφογραμμή της «Τρυπημένης»**, του **Προφήτη Ηλία** και την **κορυφογραμμή του Λουσφακιού Δυτικά**, όπου σήμερα υπάρχουν λείψανα Τουρκικών φυλακιών (καζάρμες), του **οροπεδίου Γκριτζόβαλι ΒΔ**, του **αυχένα της Μελούνας** και από **τα στενά αυτής ΒΑ** μέχρι του όρους **Γοδαμάν (ή Γκονταμάνι) Βόρεια** της Ροδιάς, ακολουθούσε την **κορυφογραμμή του κάτω Ολύμπου** φθάνοντας μέχρι τέσσερα χλμ. **Νότια του Πλαταμώνα** στο Θερμαϊκό κόλπο. Τα σύνορα μεταβλήθηκαν αργότερα ως συνέπεια του «*ατυχή ελληνοτουρκικού πολέμου του 1897*» δυσμενώς για την Ελλάδα, επηρεάζοντας και το status στην περιοχή μας...

Ο Ελληνικός Στρατός υπό την αρχηγία του στρατηγού Σκαρλάτου Σούτσου την 31 Αυγούστου 1881 εισήλθε στη Λάρισα και την επομένη, το πρωί της **1^{ης} Σεπτεμβρίου 1881**, εισήλθε στον Τύρναβο απελευθερώνοντάς τον (κατά μια έννοια), καθιστώντας τον τμήμα της Ελλάδας. Με τον τρόπο αυτό η ένωση του Τυρνάβου και των χωριών του -εκτός του Δαμασίου- με την υπόλοιπη ελεύθερη ελληνική επικράτεια για είχε πλέον συντελεστεί.

Φωτο: Χάρτης της μεθοριακής γραμμής από τον Πλαταμώνα μέχρι το Ζάρκο Τρικάλων

Ο Δημοσθένης Ανδρεάδης στη δημοσίευση του άρθρου «*Ο Τύρναβος στα πρώτα 25 Ελεύθερα χρόνια του*» στα Θεσσαλικά Χρονικά (έκτακτη έκδοση 1935) μεταξύ άλλων, αναφέρει: *Καλοκαιρινή ολότελα ξημέρωσεν η πρώτη Σεπτεμβρίου του 1881 στον Τύρναβο, την πατρίδα μου. Όλολαμπρος πρόβαλε σ' αυτή από τη πρώτη στιγμή ό ήλιος εκείνη την ημέρα πίσω άπ' τον Κίσσαβο. Λες και βιαζόταν, πλημμυρίζοντας με τη θάλασσα των χρυσών αχτίδων του τη μικροπολιτεία μας, να την ξυπνήση το γρηγορότερο, για να της μηνύση κάποια πολύ ευχάριστη είδηση. Μ' όλη όμως τη μεγάλη βιασύνη του δεν κατώρθωσεν αυτό, πού ζητούσε. Τη βρήκε στο πόδι όλη, όπως και την άφησεν, όταν πήγαινε νά βασιλέψη.... Μα και πώς μπορούσεν ή μικροπολιτεία αυτή να κλείση μάτι εκείνη τη βραδυά υστερ' άπ' το χαρμόσυνο μήνυμα, πού σκορπίστηκε στις τέσσερες άκρες της από το δειλινό της προηγούμενης ή μέρας ; «Αύριο το πρωί παραδίνεται ό Τύρναβος στους "Έλληνες». Κι αυτό το μήνυμα βγήκεν από επίσημο στόμα. Ό « μ ι ρ α λ ά η ς », ό διοικητής δηλαδή τής τούρκικης φρουράς της πολιτείας μας, κατά το απόγεμα της προηγούμενης ή μέρας, προσκαλώντας τούς προύχοντες Τυρνάβιτες στο «κονάκι» —το στρατιωτικό διοικητήριο— τούς έκαμε γνωστή την παραπάνω πικρότατη για αυτόν είδηση. Τότε και τούς σύστησε νά λάβουν τα μέτρα τους, ώστε νά φυλάξουν μόνοι τους την πόλη οι κάτοικοι τη νύχτα εκείνη, όπως μπορέσουν. Οι στρατιώτες του θα είχαν άλλες, πιο σπουδαιότερες, δουλειές αυτές τις ώρες.... Έτσι την 1^η Σεπτεμβρίου 1881 έγινε η «προσάρτησις» της πατρίδας μου στη μητέρα της, την Ελλάδα....*

Οι τότε Αρχές του Τυρνάβου υποδέχτηκαν το ελληνικό στράτευμα έξω από την γέφυρα, πλησίον των στρατώνων, με επικεφαλής τους προύχοντες και δημογέροντες του Τυρνάβου και τον τότε **υπηρεσιακό Δήμαρχο Μανώλη Μουζά**, ο οποίος προσφωνώντας κατάλληλα τον αρχηγό του στρατού **Σκαρλάτο Σούτσο** «παρέδωσε την πόλη».

Η κατάσταση στην υπαίθρο

Παρ' όλα τα μέτρα που λήφθηκαν ή θα λαμβάνονταν στη συνέχεια για την ομαλή μετάβαση των τουρκοκρατούμενων περιοχών στη νέα πραγματικότητα, η κατάσταση που επικρατούσε την τελευταία περίοδο της Τουρκοκρατίας και τα πρώτα χρόνια της ένωσης σε ολόκληρη τη Θεσσαλία ήταν άθλια.

Ο Γάλλος υποπρόξενος Ρομπέρ σε αναφορές – εκθέσεις του για την κατάσταση που επικρατεί στη Θεσσαλία το 1870-1875, αναφέρει την **ληστεία** ως το πιο σημαντικό πρόβλημα για τον τόπο, χαρακτηρίζοντάς την «μάστιγα». Πρώην «αργούντες» επαναστάτες, φυγόδικοι από την Ελλάδα, χρεωμένοι αγρότες (Έλληνες, Τούρκοι & Τουρκαλβανοί), άτακτα σώματα Αλβανών που τους είχε ανατεθεί από τους Τούρκους η καταδίωξη των ληστών, συγκροτούσαν συμμορίες, δημιουργώντας ένα **κλίμα ανασφάλειας** μεταξύ του πληθυσμού.

Ο Ρομπέρ αναφέρει επίσης ότι η **μειωμένη γεωργική παραγωγή** λόγω ξηρασίας ή πλημμυρών, ήταν ένα άλλο σοβαρό **οικονομικό πρόβλημα** για τους κατοίκους μεγάλων περιοχών της Θεσσαλίας, μεταξύ των οποίων και οι περιοχές του Τυρνάβου, όπως και η **έλλειψη επαρκούς οδικού δικτύου** ή **κακή κατάσταση** που επικρατούσε στο υπάρχον, ήταν ένας άλλος ανασταλτικός παράγοντας για την ανάπτυξη του εμπορίου. Επίσης σημαντικό πρόβλημα αναδείχθηκε σύμφωνα με τον Γάλλο υποπρόξενο και η **εγκατάσταση πολλών Κιρκασιών οικογενειών** σε περιοχές κυρίως του Αλμυρού και του Δομοκού, ενώ υπήρχαν αρκετά ακόμα δευτερεύοντα ζητήματα.

Η Καίτη Γιαννοπούλου – Γιαννουκάκου και ο Γιάννης Α. Σακελλίων στην εισαγωγή του βιβλίου του Βλασίου Γαβριηλίδη «Ανά την Θεσσαλίαν», χαρακτηριστικά αναφέρουν: *Η ληστεία και η ζωοκλοπή ήταν καθημερινό φαινόμενο και το ταξίδι στον θεσσαλικό κάμπο ήθελε μεγάλη απόφαση. Εγκληματίες, απομεινάρια του άτακτου τουρκικού στρατού ή και άμοιροι, πεινασμένοι, απροσάρμοστοι στο νέο κοινωνικό μοντέλο, λυμαίνονταν τη Θεσσαλία και αποτελούσαν διαρκή απειλή.* Τουλάχιστον όσον αφορά την διοικητική οργάνωση και παροχή υπηρεσιών ήταν ίσως χειρότερη εκείνης που επικρατούσε κατά την τουρκοκρατία, ενώ η έννομη τάξη ήταν σχεδόν ανύπαρκτη και η ασφάλεια των πολιτών της υπαίθρου σχετική, το οδικό δίκτυο ανύπαρκτο και οι υποδομές παντελώς απύσες.

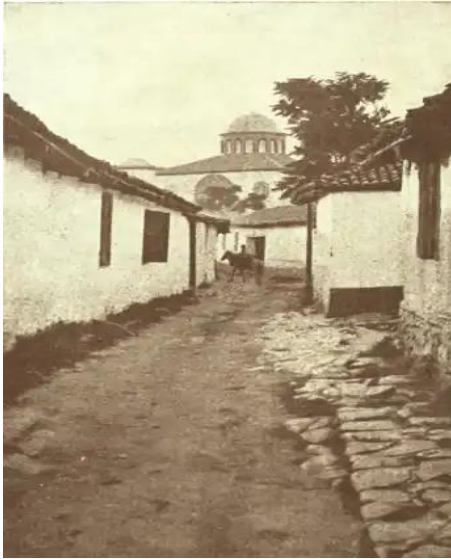
Ο βουλευτής της Αγιάς Μιλτιάδης Δάλλας, σε αγόρευσή του στη Βουλή των Ελλήνων αναφέρει πως η κατάσταση στα τσιφλίκια ήταν *«χειρών ή επί της Τουρκοκρατίας»*, καταγγέλλοντας επιπλέον χαρακτηριστικά ότι τα αστυνομικά όργανα αντί να κυνηγούν του ληστές στα όρη κυνηγούσαν τους φιλόνομους πολίτες στην πατρίδα τους.

Παρ' όλα όμως τα προβλήματα που απασχολούσαν τον τόπο, τουλάχιστον η παραβατικότητα χρόνο με τον χρόνο θα παταχθεί ολοκληρωτικά, η ληστεία θα εξαλειφθεί, ενώ οι ξακουστοί στην περιοχή ληστές: Νταβέλης, Ζέρμας κ.λπ. ύστερα από δήλωση υποταγής τους στην έννομη τάξη, εγκαταστάθηκαν στο Μακρυχώρι του δήμου Συκουρίου και στο Τατάρ (Φαλάνη) του τότε ενιαίου δήμου Τυρνάβου, αντίστοιχα.

Τα πρώτα χρόνια της Απελευθέρωσης του Τυρνάβου

Μέσα σ' αυτό το πλαίσιο ο Τύρναβος και ο Δήμος Τυρνάβου, από την **1η Σεπτεμβρίου 1881** ξεκινούσε για πρώτη φορά την ιστορία του ως ελεύθερη πόλη στη νέα πραγματικότητα και στο νέο κοινωνικό μοντέλο που είχε δημιουργηθεί στην ελεύθερη ελληνική κοινωνία του νεότευκτου ελληνικού βασιλείου.

Την ζοφερή εικόνα των πολιτικών πραγμάτων του Τυρνάβου, παρουσιάζει εξαιρετικά ο Δημοσθένης Ανδρεάδης στα Θεσσαλικά Χρονικά με τον τίτλο *«Ο Τύρναβος τα Πρώτα 25 Χρόνια του»*. Σε μια χαρακτηριστική δε αποστροφή των απόψεών του αναφέρει:

Φωτο: Σοκάκια στον παλιό Τύρναβο. Χαρακτηριστικό το καλντερίμι και το δαιδαλώδες αυτών «...Και στ' αλήθεια! Το κάθεται, που αποτελούσε την οντότητα του Τυρνάβου στον καιρό της προσάρτησής του ήταν τέλεια νεκροφανικό...» και συνεχίζοντας αναφέρει ... «α. Και στ' αλήθεια! "Αν κατά την προσάρτηση ζούσαν στον Τύρναβο ένας-δυο μορφωμένοι, μυαλωμένοι και με κύρος ντόπιοι οδηγοί ψυχών και μυαλών, θα 'ταν πολύ εύκολο γι' αυτούς να νοιώσουν, πώς ή πατρίδα τους υστερ' άπ' το ξέκομμά της από την επαρχία τής Έλασσόνας, υστέρτα δηλαδή από το χάσιμο τόσο μεγάλης γεωργικής και κτηνοτροφικής περιοχής, πού είχαν ως τότε, και πώς άπ' τη γειτονιά της με τη Λάρισα, πολύ γρήγορα θα πάθαινε διαρροή από το κάθε προοδευτικό στοιχείο της και ολοένα, ξεπέφτοντας, θα καταντούσε σέ μεγαλοχώρι... β. Τέτοιοι ταγοί, αν βρίσκονταν τότε στην πατρίδα μου, θα μπορούσαν να προλάβουν και το φούντωμα τού κομματισμού με όλα τα θλιβερά επακόλουθά του καθώς και την έ π ι δ ρ ο μ ή πολιτευομένων προσώπων εντελώς ξένων προς τον τόπο μας...»

Φωτο: Η Πλατεία Αγοράς Τυρνάβου το 1916

Παρ' όλη όμως την άσχημη εικόνα που επικρατούσε στον Τύρναβο, χρόνο με το χρόνο καλυτέρευαν δυο τουλάχιστον πράγματα, η **δημόσια ασφάλεια** (όπως αναφέρθηκε ανωτέρω) και προοδευτικά η **κατάσταση των σχολείων του Τυρνάβου**. Ιδιαίτερα μετά τον διορισμό του σχολάρχη **Αντωνίου Σακελλάριου**, που υπήρξε ο δάσκαλος όλων των μετέπειτα

σπουδαίων Τυρναβιτών, όπως λ.χ. του Δημ. Ανδρεάδη, Αθ. Μουλούλη και Αχιλ. Τζάρτζανου. Έτσι η ανάπτυξη και η πρόοδος της εκπαίδευσης στον Τύρναβο, λειτούργησε ως καταλύτης των θετικών εξελίξεων επιταχύνοντας την γενικότερη πρόοδο του Τυρνάβου.

Φωτο: Φωτογραφία του 3^{ου} Δημ. Σχολείου (Ελληνομουσείο) Τυρνάβου του σπουδαίου Δ. Τλούπα

Αναφορά στην Ιστορία των Θεσμών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης

Η διοίκηση των χριστιανών της αχανούς Οθωμανικής Αυτοκρατορίας και η είσπραξη των φόρων για την συντήρηση των δομών της επιτεύχθηκε με τη δημιουργία των «μιλέτ» δηλαδή των θρησκευτικών κοινοτήτων, στις οποίες εντάσσονταν όλοι οι υπήκοοι της Αυτοκρατορίας κάτω από την καθοδήγηση της εκκλησιαστικής τους ιεραρχίας. Οι Έλληνες χριστιανοί εντάχθηκαν στη θρησκευτική κοινότητα των Ρουμ (Ρωμιών). Έτσι αναπτύχθηκε ένα ιδιότυπο κοινοτικό σύστημα κυρίως για την είσπραξη των φόρων & την διαμεσολάβηση της κοινότητας (**δημογέροντες**) με τις Τουρκικές Αρχές και δευτερευόντως για την ανάγκη διοικητικής οργάνωσης αποτέλεσμα της οποίας ήταν η μορφοποίηση μιας ισχυρής κοινωνικής τάξης των: «**Προεστών**». Η μορφή αυτή θεωρείται ο πρόγονος της τοπικής αυτοδιοίκησης όπως διαμορφώθηκε αργότερα... (χωριό = Δημογέροντας, εκπρόσωποι χωριών = Προεστοί μιας ευρύτερης περιοχής κ.λπ.)

Ο θεσμός των δημογερόντων, λειτούργησε σε όλες τις πόλεις και τα χωριά της Ελλάδας, έχοντας και την ενθάρρυνση των Τούρκων οι οποίοι διευκολύνονταν στην άσκηση της εξουσίας, στην είσπραξη των φόρων κ.λπ., διαδραματίζοντας έναν ιδιαίτερα καθοριστικό ρόλο την περίοδο του εθνικοαπελευθερωτικού αγώνα του 1821. Οι δημογέροντες ή προεστοί ή πρόκριτοι που οι Τούρκοι ονόμαζαν κοτζαμπάσηδες, υπήρξε ένας θεσμός (και πρόσωπα) με πολλά γκρίζα σημεία όσον αφορά την συνεισφορά τους στις τοπικές κοινωνίες έναντι των τούρκων και τον ρόλο τους στους αγώνες των Ελλήνων για απελευθέρωση (εθνική, κοινωνική, θρησκευτική). Ουσιαστικά ασκούσαν διοικητική και αστυνομική εξουσία υποβοηθώντας την τουρκική διοίκηση. Οι δημογέροντες «εκλέγονταν» από μια ελίτ, μεταξύ των πλουσιότερων και ισχυρότερων κατοίκων μιας πόλης ή χωριού. Συνήθως εκλέγονταν για έναν χρόνο και εναλλάσσονταν περιοδικά.

Ο Γ.Π. Παρασκευόπουλος (Γ.Γ. Δήμου Αθηνών τα πρώιμα χρόνια) στο βιβλίο του «Οι Δήμαρχοι των Αθηνών» 1907, αναφερόμενος στην τοπική αρχή που προηγήθηκε των δημάρχων πριν την εφαρμογή του νόμου της 27^{ης} Δεκεμβρίου 1833 «Περί Δήμων και Δημοτικών Αρχόντων», αναφέρει «Πριν ή προβώμεν εις την εξιστόρησιν των πραχθέντων υπό των από της συστάσεως του Δήμου Αθηναίων δημάρχων, οφείλομεν να σταματήσωμεν επί στιγμήν εις την άλλην εκείνην τοπικήν αρχήν, ήτις προηγήθη των δημάρχων, μέχρι της ημέρας καθ' ην εφαρμόσθη το πρώτον ο της 27^{ης} Δεκεμβρίου του 1833 περί δήμων και δημοτικών αρχόντων νόμος. Και η τοπική αύτη αρχή είναι η δημογεροντία, εκ της οποίας προέκυψεν υπό το ελεύθερον κατόπιν πολίτευμα ο θεσμός της δημοτικής εξουσίας...»

Με τον νόμο 12 από 30 Απριλίου 1822 «Περί Οργανισμού των Ελληνικών Επαρχιών» προβλέφθηκε η διοικητική διαίρεση του υπό σύσταση ακόμη ελληνικού κράτους σε «επαρχίες – αντεπαρχίες και κοινότητες». Μεταγενέστερα, εν μέσω πολιτικών παλινωδιών για προσεταιρισμό των κοινοτήτων στο νέο πολιτειακό μόρφωμα, υπήρξαν πολλές τροποποιήσεις του μέχρι την περίοδο της βασιλείας του Όθωνα.

Η πορεία της Τοπικής Αυτοδιοίκησης ήταν δύσκολη, ενίοτε συμπληρωματική προς την Κεντρική Εξουσία και δυστυχώς χωρίς ποτέ να κατακτήσει την οικονομική αυτοτέλεια και ανεξαρτησία της μέχρι και σήμερα. Στην πορεία της από το μακρινό 1881, οπότε ο Τύρναβος και οι λοιποί δήμοι που δημιουργήθηκαν ύστερα από την ενσωμάτωση της Θεσσαλίας (πλην της επαρχίας Ελασσόνας) και της Άρτας, υπήρξαν συγκεκριμένοι «σταθμοί» που καθόρισαν την εξέλιξή της.

1. Την περίοδο της αντιβασιλείας οι Βαυαροί επιχείρησαν την οργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης σύμφωνα με τα ευρωπαϊκά πρότυπα με τον νόμο της 27^{ης} Δεκεμβρίου 1833 – 8^{ης} Ιανουαρίου 1834 «Περί Δήμων και Δημοτικών Αρχόντων» και στη θέση του ιδρύθηκαν οι δήμοι τριών τάξεων ανάλογα με τον πληθυσμό τους στο νεότευκτο Ελληνικό Κράτος. Για πρώτη μάάλιστα φορά μνημονεύεται ως θεσμός στο Σύνταγμα του 1864 όπου μεταξύ των άλλων όριζε ότι : «η εκλογή των δημοτικών αρχών θέλει γίνεσθαι δι' αμέσου, καθολικής και μυστικής δια σφαιριδίων ψηφοφορίας».

Φωτο: Κάλη που δέχονταν άσπρα και μαύρα σφαιρίδια

2. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος στην προσπάθειά του να ανασυγκροτήσει το κράτος, επιχειρεί το 1912 με τον **νόμο ΔΝΖ (4057)/1912**, κατ' αρχήν τον εκσυγχρονισμό και την οργάνωση της τοπικής αυτοδιοίκησης, εισάγοντας μεταξύ των άλλων το δυαδικό σύστημα οργάνωσης και διοίκησης, που το αποτελούν οι Δήμοι και οι Κοινότητες, διατηρώντας ταυτόχρονα τον έλεγχο της μέσω του ασφυκτικού «ειδικού ελέγχου» της νομιμότητας και ιδίως της σκοπιμότητας των αποφάσεων και των λοιπών πράξεων της τοπικής αυτοδιοίκησης μέσω των διορισμένων Νομαρχών.

Σύμφωνα με τον νόμο αυτόν :

Δήμοι είναι: α) οι πρωτεύουσες των Νομών (ανεξάρτητα από τον πληθυσμό τους), β) οι πόλεις οι οποίες έχουν άνω των 10.000 κατοίκων.

Κοινότητες αποτελούν :

- Πως μόνιμος συνοικισμός έχων υπέρ τους 300 κατοίκους και σχολείον στοιχειώδους εκπαίδευσεως αποτελεί ιδίαν κοινότητα.
- Ιδίαν κοινότητα δύναται να αποτελέσει και πως συνοικισμός ολιγώτερων των 300 κατοίκων, εάν έχη σχολείον, ζητήσωσι δε τούτο το ήμισυ των εκλογέων....

Για τις κοινότητες σημαντικές είναι οι διατάξεις σύμφωνα με τις οποίες:

- ✓ Τα κοινοτικά Συμβούλια αποτελούνται: ... **Δεκαπέντε** εις τας λοιπάς. (σ. από 6001 κατοίκους και άνω, όπως η περίπτωση του Τυρνάβου).
- ✓ Του κοινοτικού συμβουλίου προΐσταται εν των μελών αυτού **εκλεγόμενον κατ' έτος υπό των λοιπών**. (η υπογράμμιση του γράφοντα)
- ✓ Η υπηρεσία των κοινοτικών συμβουλίων είναι **τετραετής**, η δε του Προέδρου **ενιαυσία** (σ. ο Πρόεδρος για να συνεχίσει την θητεία του, έπρεπε να λάβει τους ψήφους των 2/3 του όλου αριθμού των μελών του Κ.Σ. κατά την ειδική ψηφοφορία).

Ο νόμος αυτός όπως ήταν φυσικό επηρέασε και τον Τύρναβο, αφού **κατατάχθηκε** λόγω πληθυσμού (και όχι υποβιβάσθηκε) σε Κοινότητα από το **1912–1954**. Ο **νόμος ΔΝΖ/1912** εφαρμόσθηκε για πρώτη φορά στις αυτοδιοικητικές εκλογές τις **9/2/1914**, ενώ μέχρι της εγκαταστάσεως των δημοτικών και κοινοτικών αρχών των κατά νόμον τούτον συνιστωμένων Δήμων και Κοινοτήτων εξακολουθεί η υφισταμένη δημοτικής διαίρεσις και ισχύουσιν εις την διοίκησιν και τας σχέσεις εν γένει των υφισταμένων δήμων οι κείμενοι νόμοι.

3. Επόμενοι σταθμοί στην θεσμική ιστορία της Τ.Α. αποτελούν :

α) οι **νόμοι 1416/1984 & 1622/1986** στους οποίους προβλέπεται η ύπαρξη δύο βαθμίδων τοπικής αυτοδιοίκησης και μιας βαθμίδας περιφερειακής διοίκησης, οι **εθελοντικές συνενώσεις** και οι δημιουργία εθελοντικών Αναπτυξιακών Συνδέσμων μέσα στα όρια του καθορισμού των γεωγραφικών ενοτήτων.

β) ο **νόμος 2218/1994** σύμφωνα με τον οποίο θεσμοθετήθηκε ο **β' βαθμός τοπικής αυτοδιοίκησης (αιρετή)** και συστήθηκαν **υποχρεωτικά** σε όλη την επικράτεια τα βραχύβια «**Συμβούλια Περιοχής**». Επισημαίνεται ότι μέχρι το 1994 οι Νομάρχες και τα Νομαρχιακά Συμβούλια διορίζονταν από το Κράτος και την εκάστοτε Κυβέρνηση.

Στην περιοχή μας συστήθηκε το **Συμβούλιο Περιοχής 5^{ης} Εδαφικής Περιφέρειας Ν. Λάρισας** στο οποίο συμμετείχαν : οι Δήμοι Τυρνάβου – Αμπελώννα και οι Κοινότητες Αργυροπουλίου, Βρυσοτόπου, Δαμασίου, Δελερίων, Δένδρων Ροδιάς, Φαλάνης και Γιάννουλης, με διακριτές αρμοδιότητες. (βλ. κατωτέρω σελ. 20)

γ) ο **νόμος 2539/1997 «Πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας»** σύμφωνα με τον οποίο οι μικρές κοινότητες καταργήθηκαν **υποχρεωτικά**. Στην περιοχή μας οι μέχρι τότε κοινότητες Αργυροπουλίου, Δαμασίου και Δένδρων συνενώθηκαν με τον Δήμο Τυρνάβου στο νέο Καποδιστριακό Δήμο Τυρνάβου. Αντίστοιχα στον Δήμο Αμπελώννα συνενώθηκαν οι καταργηθείσες κοινότητες Βρυσοτόπου, Δελερίων & Ροδιάς.

δ) ο **νόμος 3852/2010 «Πρόγραμμα Καλλικράτης»** σύμφωνα με τον οποίο θεσπίζεται θητεία των δημοτικών συμβουλίων πέντε (5) ετών, με περαιτέρω συνένωση των Δήμων κλπ. Στην περιοχή μας ο Δήμος Αμπελώννα και ο Δήμος Τυρνάβου συνενώνονται στον νέο Καλλικρατικό Δήμο Τυρνάβου που πλέον περιλαμβάνει τον Τύρναβο, Αργυροπούλι, Δαμάσι, Δένδρα, Αμπελώννα, Βρυσοτόπο, Δελέρια & Ροδιά, με όλους τους λοιπούς οικισμούς Λυγαριά, Περαιχώρα, Βοτανοχώρι, Κριτήρι, κλπ.

ε) ο **νόμος 4555/2018 «Πρόγραμμα Κλεισθένης»** με τον οποίο επανεισάγεται μεταξύ των άλλων μεταρρυθμίσεων η τετραετής (4) θητεία των δημοτικών συμβουλίων και η **απλή αναλογική** ως προς την κατανομή των εδρών των παρατάξεων του Δημοτικού Συμβουλίου.

Η Τοπική Αυτοδιοίκηση στον Τύρναβο

Τη μορφή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης την περίοδο της τουρκοκρατίας (όπως και σε άλλες τουρκοκρατούμενες πόλεις) την συναντούμε και στον Τύρναβο με την μορφή των δημογερόντων – προεστών, τα μέλη των οποίων προφανώς προέρχονταν από τους πλέον οικονομικά επιφανείς Τυρναβίτες. Ελλείψει όμως στοιχείων την περίοδο πριν και μετά την ενσωμάτωση στο Ελληνικό Κράτος, ιδίως μετά την καταστροφή των αρχείων και των κωδίκων που φυλάσσονταν στην Κοινότητα κατά τον πόλεμο του 1897, δεν γνωρίζουμε πολλά πράγματα αναφορικά με τους Προέδρους της Κοινότητας. Όμως σύμφωνα με τον Αθανάσιο Μουλούλη κατά καιρούς η Κοινότητα προεδρευόταν και από τον Μητροπολίτη Λάρισας. Δήμαρχος όμως με τον χαρακτήρα του «Υψηρεσιακού» κατά την απελευθέρωση του Τυρνάβου φέρεται ότι ήταν ο **Εμμανουήλ Μουζάς**.

Ο Αθανάσιος Μουλούλης αναφορικά με την λειτουργία της παλιάς Κοινότητας Τυρνάβου μέχρι την προσάρτηση (1881), μας πληροφορεί σχετικά : *‘Επί Τουρκοκρατίας και μέχρι της προσαρτήσεως εις τον Τύρναβον υφίστατο Κοινότης, ή όποια προεδρευέτο κατά καιρούς και από τον Μητροπολίτην Λαρίσης. Τα έσοδά της προήρχοντο κυρίως από την διαχείρισιν των κτημάτων των εκκλησιών Προφήτου Ηλία και Άγιου Αθανασίου, της Άγιας Παρασκευής και του Άγιου Νικολάου Βλάχων, και από τα έσοδα των δίσκων όλων των άλλων εκκλησιών. Διετίθεντο δε διά την συντήρησιν των δύο δημοτικών σχολείων και της Ελληνικής Σχολής Τυρνάβου, διά την συντήρησιν των εκκλησιών, την πληρωμήν φόρων των πτωχών και διά πατριωτικούς σκοπούς. Μεγάλα ποσά διέθεσεν ή Κοινότης Τυρνάβου κατά τας θεσσαλικάς επαναστάσεις και ιδίως του 1878. Διόριζε τους ιερείς και επιτρόπους των εκκλησιών και είχε τον έλεγχον της διαχειρίσεώς των. Τα πρακτικά της Διοικήσεως και διαχειρίσεώς της Κοινότητος ευρίσκονται εις κώδικας φυλασσομένους εις το αρχείον της νυν Κοινότητος, όπου ευρίσκονται και πολλά φερμάνια ιστορικής σημασίας, τα όποια αφορούν την τότε μονήν του Αγίου Αθανασίου.*

Ο ίδιος μας πληροφορεί σχετικά για την παράλληλη λειτουργία του Δήμου Τυρνάβου και της παλιάς Κοινότητας Τυρνάβου: *Μετά την προσάρτηση από του 1881 — 1912 εκ παραλλήλου προς την Δημαρχίαν ελειτούργησε και Κοινότης, ή όποια διεχειρίζετο όπως και η παλαιά τα έσοδα των εκκλησιών και του νεκροταφείου, διώριζε τους επιτρόπους και είχε τον έλεγχον της διαχειρίσεώς των. Οι σκοποί της ήσαν φιλανθρωπικοί, εις αυτήν δε οφείλονται και τα εξωραϊστικά έργα της πλησίον του Τυρνάβου Βρύσης, διάφοροι δρόμοι, και η δια δικαστικού αγώνος επανάκτησις των κτημάτων Προφήτου Ηλία και Αγ. ‘Αθανασίου, καθώς και η κατάρτισις και συντήρησις της τότε κοινοτικής βιβλιοθήκης. Το κοινοτικόν συμβούλιον εξελέγετο δια μυστικής ψηφοφορίας των κατοίκων Τυρνάβου. Κατά το 1912 έπαυσεν υφιστάμενη, όταν ο Δήμος υπεβιβάσθη εις Κοινότητα.*

Φωτο: Η πηγές Αγ. Άννας (Βρύση) πριν των έργων υδρομάστευσης. Δεξιά των πηγών το «Βαένι»

Ο Δημοσθένης Ανδρεάδης αντίστοιχα μας πληροφορεί ότι: «Κί' επειδή η κοινοτική αυτή αρχή δεν είχε σπουδαία έξοδα, ούτε πληρώνει πιά τούς μισθούς του προσωπικού του παρθεναγωγείου, διαθέτει όλα τα εισοδήματα της σέ διάφορες φιλανθρωπίες και εκπολιτιστικά έργα μέσα στην πόλη. Με τα εισοδήματα της κοινοτικής αυτής περιουσίας συντηρούνταν στον καιρό τής τουρκοκρατίας όλα τα σχολεία της πόλης μας, πληρώνονταν τα « δεσποτικά », το μερίδιο δηλαδή της πόλης για τη συντήρηση του Δεσπότη τής Λάρισας, και προικίζονταν πολλά φτωχοκόριτσα. Σήμερα εξαιτίας της δραχμοποίησης των κληροδοτημάτων, που ήταν σε χρυσό, λιγόστεψε πάρα πολύ το εισόδημα αυτό. Οι πρόεδροι της Κοινοτικής αυτής αρχής, πού έχουν εκλεχτεί ως τα σήμερα είναι οι έξης: Κωνστ. Μουλούλης, Ν. Λάμπρος, Μιχ. Τσιολάκης, Παντελής Χύμος και Λάμπρος Λάμπρου.

Άλλα σπουδαία έργα που οφείλονταν στην Κοινότητα ήταν: «το ξαναχτίσιμο της εκκλησίας του Προδρόμου, το χτίσιμο του καμπαναριού τής Αγίας Φανερωμένης και του ρολογιού τής πόλης, το μέγαλωμα του διδακτηρίου του κοινοτικού παρθεναγωγείου Χατζηαντωνίου και το μέγαλωμα της εκκλησίας της Αγίας Παρασκευής καθώς και το καμπαναριό της».

Η έλλειψη όμως επαρκών στοιχείων το διάστημα 1881-1912 για την εκλογή των Προέδρων και την ακριβή χρονική διάρκεια της θητείας τους, δεν επιτρέπουν να παραλληλιστούν με σαφήνεια με τους εκάστοτε Δημάρχους, παρά μόνο ότι εκλέγονταν με μυστική, καθολική ψηφοφορία από τους κατοίκους της πόλης.

Το 1912 η Κοινότητα αυτή έπαψε να υφίσταται όταν ο **Τύρναβος από Δήμος έγινε Κοινότητα** σύμφωνα με τον νόμο του **Ελευθερίου Βενιζέλου ΔΝΖ' /1912** μέχρι το 1955, οπότε έγινε ξανά Δήμος.

Η θεσμική ίδρυση του Δήμου Τυρνάβου

Ο **Δήμος Τυρνάβου** ιδρύθηκε με το από **31/3/1883 Β.Δ.** «Περί της εις δήμους της κατά τον νομόν Λαρίσσης επαρχίας Τυρνάβου» (τέως β. Γεώργιος Α', Υπουργός Εσωτερικών Χ. Τρικούπης. Η πόλη του Τυρνάβου ορίσθηκε ως πρωτεύουσα του ομώνυμου Δήμου Τυρνάβου που περιλάμβανε τους παρακάτω οικισμούς και χωριά :

<u>α/α</u>	<u>Ονομασία</u>	<u>Μετονομασία</u>	<u>ΦΕΚ</u>	<u>Παρατηρήσεις</u>
1	Τύρναβος		126/1883	
2	Τσαταλάρ	Πλατανούλια	306/1927	
3	Δένδρα	Δένδρα Τυρνάβου	306/1927	οικισμός Δένδρων
4	Ντουρσανάδες	Δένδρα Τυρνάβου	306/1927	
5	Οκτσιλάρ ή Κοτσιλάρ	Αγία Σοφία	306/1927	οικισμός Δένδρων
6	Γιαννούλι	Γιάννουλη	201/1913	
7	Καραδερέ	Λυγαριά	126/1883	
8	Γκορτζόβαλι ή Γκριτζόβαλη	Βοτανοχώρι	306/1927	
9	Καρατζόλ	Αργυροπούλι	306/1927	
10	Δελιέρ	Δελέρια	126/1883	
11	Εβρενός	Δελέρια	126/1883	Οικισμός Δελερίων
12	Κουτάβι ή Κουτάφ	Δελέρια	126/1883	Οικισμός Δελερίων
13	Αργυροπούλι	Άνω Αργυροπούλι	306/1927	οικισμός Άνω Αργυροπούλι
14	Καζακλάρ	Αμπελώνας	156/1928	
15	Μπέη Τατάρ	Φαλάνη	306/1927	
16	Ωρμάν ή Ορμάν ή Οσμάν Τσιφλίκ	Δασοχώρι	201/1913	ΦΕΚ 306/1927 επίσης
17	Τσαϊρλή	Βρυότοπος	142/1925	
18	Σαντόμπασι ή Τσαϊρλί	Μαυρόλιθος ή Μικρόλιθος		
19	Τσακίρ	Ροδιά	306/1927	κτηνοτροφικός οικισμός Ροδιάς
19	Μουσαλάρ	Ροδιά	306/1927	

Ο **Δήμος Τυρνάβου** εκείνη την εποχή (1881), ήταν ο δεύτερος μεγαλύτερος Δήμος στο νομό Λάρισας μετά τον Δήμο της Λάρισας, έχοντας συνολικό πληθυσμό **8.113** κατοίκους σύμφωνα με το ανωτέρω Β.Δ. από 31/3/1883 (ΦΕΚ 126/1883) και ως Δήμος κατατάχθηκε στην **Β' τάξη**. Η τάξη του Δήμου είχε σχέση με τον αριθμό των δημοτικών συμβούλων και αποτελούνταν από τον **Δήμαρχο και 12 μέλη**. Η πόλη του **Τυρνάβου** είχε **4.437** κατοίκους.

Επισημαίνεται όμως ότι στην απογραφή του 1889 ο πληθυσμός του Δήμου σημείωσε ραγδαία αύξηση (~44%) και έφτασε τους **11.845** κατοίκους, ενώ της **πόλης του Τυρνάβου** στους **5.305** κατοίκους, σύμφωνα με τα επίσημα αποτελέσματα της τότε Στατιστικής της Ελλάδος (απογραφή 15-16 Απριλίου 1889).

Το γεγονός αυτό εξηγείται λόγω της μεταφοράς πληθυσμού από άλλες περιοχές της Ελλάδας (Πελοπόννησος) και κυρίως της αθρόας εισόδου πληθυσμών από τις τουρκοκρατούμενες δυτικές & βόρειες περιοχές του Τυρνάβου (Περιοχές Δαμασίου, Ελασσόνας, Κάτω Ολύμπου).

Ενδιαφέρον είναι το γεγονός ότι στο Β.Δ. από 31/3/1883, αναφέρεται ως απόσταση κάθε χωριού από το Τύρναβο, αντί των χιλιομέτρων, η ώρα που διαρκούσε η μετάβαση (μάλλον πεζή). Έτσι η πιο κοντινή απόσταση διαρκούσε 1 ώρα π.χ. Δένδρα, Τσαταλάρ, Τσαϊρλή κ.λπ. και η πιο απομακρυσμένη 4 ώρες Άνω Αργυροπούλι, η Γιάννουλη 2 ώρες και 30 λεπτά ...

Η Ελληνική Νομοθεσία άρχισε να εφαρμόζεται από το **1882** στις ενσωματωθείσες «νέες χώρες» (Νόμος ΠΜ΄/1882).

Το άρθρο 1 του νόμου αναφέρει : *Μετά δέκα ημέρας από της ημερομηνίας του φύλλου της Εφημερίδος της Κυβερνήσεως, εν ω καταχωρισθήσεται ο παρών νόμος, άπασα η εν των λοιπών Βασιλείω κειμένη νομοθεσία λαμβάνει υποχρεωτικής ισχύ εν ταις άρτι ει το Ελληνικόν Κράτος προσαρτηθείσαις χώραις.*

Το άρθρο 2 μεταξύ των άλλων ρυθμίσεων αναφέρει χαρακτηριστικά : *Μέχρι της εκδόσεως νόμου οριστικού περί διαιρέσεως των χωρών τούτων εις Νομούς και Επαρχίας, καθίστανται τρεις Νομοί β΄) ο της Λαρίσεως, περιλαμβάνων ως Επαρχίας τας εκλογικάς περιφερείας Λαρίσεως, Δομοκού και Φαρσάλων, Αγυιάς, Τυρνάβου, Αλμυρού και Βώλου...*

Το άρθρο 3 μεταξύ των άλλων αναφέρει ... **Μέχρι της εγκαταστάσεως των αρχών τούτων, αι υφιστάμεναι νυν δημοτικά αρχαί εξακολουθούσιν εκτελούσαι τα καθήκοντα αυτών εν ταις δια Β. Διατάγματος ορισθησομέναις περιφερίαις και κατά τον εν τω Διατάγματι κανονισθησόμενον τρόπον...**

Το άρθρο 4 αναφέρει: *Μέχρι της εγκαταστάσεως των νέων δημοτικών αρχών εξακολουθεί εν τοις υφισταμένοις δήμοις η αυτή, ως πρότερον, δημοτική φορολογία.* (η υπογράμμιση δική μας)

Ιδιαίτερης σημασίας ήταν οι διατάξεις του άρθρου 7 «*Αι εκλεχθησόμεναι πρώται δημοτικά αρχαί εξακολουθούσι και εφ΄ όλην την επομένην τετραετίαν, μεθ΄ ην ενεργηθήσονται ενταυτώ καθ΄ άπαν το Κράτος δημοτικά εκλογαί*» διάταξη η οποία **θέσπιζε την κανονικότητα διενέργειας των δημοτικών εκλογών**, καθώς επίσης και η διάταξη του άρθρου 9, σύμφωνα με την οποία «*Οι υπάρχοντες εν ταις νέαις Επαρχίαις ελληνοδιδάσκαλοι και δημοδιδάσκαλοι δύνανται να διατηρηθώσιν εν αις κατέχουσι θέσεις μέχρι της ενάρξεως του νέου σχολικού έτους, και αν στερώνται των κατά την Ελληνικήν νομοθεσίαν προσόντων*» που έλυναν με τον πλέον ξεκάθαρο τρόπο ένα σοβαρό ζήτημα της δημόσιας εκπαίδευσης.

Δηλωτικό Σήμα Δήμου Τυρνάβου

Αρχικά το 1982, το Δ.Σ. Τυρνάβου με την 24/1982 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου, καθόρισε ως έμβλημα της πόλης, την σύνθεση του Τυρναβίτη καλλιτέχνη, **Γιώργου Καλακαλά**, καθηγητή του εργαστηρίου Πλαστικής του Ε.Μ.Π.

Το «*δηλωτικό σήμα*» του Δήμου Τυρνάβου είναι ένας κύκλος εύλογου διαμέτρου εντός του οποίου στο επάνω μέρος φέρει τις λέξεις «**ΔΗΜΟΣ ΤΥΡΝΑΒΟΥ**» και στο εσωτερικό και κάτω απεικονίζει «**το στάχυ, το σταφύλι και το αλέτρι**», τρία πράγματα τα οποία εμπεριέχουν τα πλέον χαρακτηριστικά στοιχεία της περιοχής μας.

Όπως προαναφέρθηκε (σελ. 3-5 του παρόντος) μία άποψη για την προέλευση του ονόματος «Τύρναβος» της πόλης, προέρχεται από το ψάρι που ονομάζονταν «**Τούρνα**» που βρίσκονταν στις πηγές Μάτι Τυρνάβου (ή Καραδερές) στη Λυγαριά.

Ο Μιχάλης Λαφαζάνης στο βιβλίο του για τον Ιωάννη Πέζαρο αναφέρει: «Ο Ν. Γεωργιάδης στο κατά τα άλλα σπουδαίο έργο του για τη Θεσσαλία επαναλαμβάνει την ίδια θέση: ο Τύρναβος πήρε το όνομά του από τα ψάρια του Ξηριά. Μάλιστα η άποψη αυτή έγινε άκριτα αποδεκτή μετά την απαλευθέρωση της Θεσσαλίας το 1881. **Ο δήμος Τυρνάβου, που συστήθηκε τότε, είχε στο έμβλημά του (σφραγίδα) την παράσταση με «δύο λαύρακας αντιθέτως τεθεμένους».**

Ο Δήμαρχος Τυρνάβου Σταύρος Δόβας (8^{ος}/1996-2002) χρησιμοποίησε την ιστορική αυτή πηγή, φιλοτεχνώντας ανάλογη πλακέτα. Μάλιστα περίτεχνη γυάλινη απεικόνιση του εμβλήματος του Δήμου, κοσμεί την συνδετήρια πόρτα – είσοδο του Δημοτικού Καταστήματος με το Νέο Δημοτικό Κατάστημα Τυρνάβου.

Φωτο: Δηλωτικό Σήμα του Δήμου Τυρνάβου 1883

Το δηλωτικό σήμα κατέστη επίσημο έμβλημα του Καλλικρατικού Δήμου Τυρνάβου βάση της αριθ. 303/2011 απόφασης του Δ.Σ. η χρήση του οποίου εφεξής βρίσκεται σε κάθε επίσημο έγγραφο του Δήμου Τυρνάβου.

Φωτο: Δηλωτικό Σήμα του Δήμου Τυρνάβου

Κοινοτικοί γραμματείς και δημοτικά στελέχη

Δημοτικοί υπάλληλοι που διαχρονικά πάλεψαν για τον τόπο τους και για τον Δήμο Τυρνάβου, υπήρξαν μεταξύ των άλλων και οι Μήλιος Γεώργιος, Τότσιος Βασίλειος, Αγγελίδης Νικόλαος, Χατζημπάρμπα Πελαγία (η οποία έμεινε στην ιστορία για τις πολλές γνώσεις των ληξιαρχικών γεγονότων και των οικογενειακών μερίδων και για την από μνήμης γνώση πάρα πολλών λεπτομερειών), Μανδραλής Κωνσταντίνος (πρώτος Διευθυντής του Δήμου), Πούρικα Χρυσούλα, Ταουσάνη Ανθούλα, Ρίζου Μαριάνθη, Γάνας Θεμιστοκλής (Διευθυντής του Δήμου), Μηλιούλης Στέλιος (Ληξίαρχος), Καπελλαρίδης Θεόδωρος (Διευθυντής του Δήμου), Χατζητσολίδης Γεώργιος (γνωστός ως Πάρις), Μήσιος Ευριπίδης (γνωστός φύλακας της Βιβλιοθήκης στο Εμμανουήλειο Πνευματικό Κέντρο), Μπρέζας Αναστάσιος (Κλητήρας και εν δυνάμει εργοδηγός του Δήμου πριν την σύσταση και λειτουργία Τεχνικής Υπηρεσίας), Χατζάρας ..., Λιάκος Γεώργιος (ή Γαρδίκης) & Μπουντουλούλης Ιωάννης (Οδηγοί του Δήμου),

Χατζηκρανιώτης Θωμάς (υπεύθυνος Σφαγείων και αργότερα Κηπουρός), Μαρκούλης Αθανάσιος (κηπουρός) Πελεκούδας Αντώνης (υπεύθυνος Σφαγείων και κλητήρας μεταγενέστερα) και οι νεότεροι Τσατσαλή Ευαγγελή (Γραμματεία του εκάστοτε Δημάρχου), Κούκου-Κολλάτου Θεοδώρα (Λογιστήριο-μισθοδοσία), Χατζούλη-Σιούλα Αννούλα (Δημοτολόγιο-Ληξιαρχείο), Δάσιου Κατερίνα (έσοδα-ΟΓΑ-ΕΛΓΑ), Κουκουλιάρια Κατερίνα (πρωτόκολλο, ΚΥΕ) κ.λπ.

Η παιδεία και οι υπηρεσιακές γνώσεις όλων όσων γνώρισα ήταν υψηλές και η διάθεση για προσφορά μεγάλη. Η φροντίδα των υποθέσεων του Δήμου και η διατήρηση των αρχείων πραγματικά συγκινητική και παράδειγμα προς μίμηση, σε μια εποχή που λ.χ. η πολλαπλή αναπαραγωγή των εγγράφων γινόταν με πολύγραφο... Αξίζει να αναφέρω ότι μεταξύ των άλλων, οι φάκελοι εκτέλεσης έργων, δημοτολογίων-ληξιαρχείου, εσόδων, δαπανών, ήταν εκπληκτικά οργανωμένοι και πλήρεις σύμφωνα με το Π.Δ. 28/1980 και τον ν. 1416/1984 που ίσχυε τότε για την εκτέλεση προμηθειών και έργων (Γάνας, Μηλιούλης, Καπελλαρίδης, Χατζητσολίδης).

Η συμβολή όλων τους στην εξέλιξη του Δήμου υπήρξε σημαντική και ανεκτίμητη, αφού ήταν η ατμομηχανή στην πορεία προς τα εμπρός του Δήμου σε σχέση με τα εκάστοτε οράματα των Δημάρχων και των Δημοτικών Αρχών... Η βοήθειά τους υπήρξε αμέριστη σε όλους τους Δημάρχους και στους αμέτρητους πολίτες που εξυπηρετούνταν ακόμα και σε ώρες εκτός ωραρίου αν υπήρχε ανάγκη. Το εργατοτεχνικό προσωπικό με τους οδηγούς συγκροτούσαν αγόγγυστα (μέχρι πριν την αποχώρησή μου τουλάχιστον) ομάδες πυρασφάλειας τα καλοκαίρια και σε κάθε έκτακτο γεγονός !!!

Φωτο: Πρώην δημοτικοί Υπάλληλοι στο παλιό Δημαρχείο. Διακρίνονται από αριστερά: (Άγνωστη) Καπελλαρίδης Θεόδωρος, Χατζητσολίδης Γεώργιος (Πάρις), Μανδραλής Κων/νος, Μηλιούλης Στέλιος, Μπρέζας Αναστάσιος, Γάνας Θεμιστοκλής, (Άγνωστος), Χατζημπάρμπα Πελαγία, εν μέσω του τότε Δημάρχου Δημητρίου Νασίκα (Αρχείο οικογένειας Γάνα Θεμ. Νικολάου)

Δίπλα σε αυτούς μαθήτευσα κι εγώ από το 1983 όταν για πρώτη φορά που εργάστηκα στον Δήμο ως έκτακτος υπάλληλος, λαμβάνοντας τις γνώσεις για ζητήματα του λογιστηρίου, των δαπανών, του προϋπολογισμού, των εσόδων, της λειτουργίας του Δημοτικού Συμβουλίου, της Δημαρχιακής Επιτροπής και του Γραφείου Δημάρχου, των εκλογών, του Δημοτολογίου και του Ληξιαρχείου, του Πολιτισμού-Αθλητισμού, τα του Συνδέσμου Υδρεύσεως Τυρνάβου που λειτουργούσε πριν την ίδρυση της ΔΕΥΑ Τυρνάβου

από το 1990, των διαφόρων νομικών προσώπων του Δήμου, του ΟΓΑ κ.λπ. Η βοήθειά τους στο πρόσωπο του γράφοντα υπήρξε σημαντική. Ήταν τιμή μου που βρέθηκα δίπλα σε αυτούς τους σπουδαίους ανθρώπους!

Ανακεφαλαιωτικά

Από την ενσωμάτωση του Τυρνάβου στο Ελληνικό Κράτος μέχρι σήμερα, άξιες λόγου επισημάνσεις που αφορούν τον Δήμο, είναι :

- ❖ Από την **01/09/1881** μέχρι την διεξαγωγή των **πρώτων αυτοδιοικητικών εκλογών τις 03/07/1883** και την ανάληψη των καθηκόντων από τον πρώτο αιρετό Δήμαρχο στον Τύρναβο, όπως και στους υπόλοιπους δήμους της Θεσσαλίας, σύμφωνα με τον Νόμο ΠΜ΄ 1882, υπηρέτησε ως υπηρεσιακός Δήμαρχος ο **Εμμανουήλ Μουζάς**.
- ❖ **Πρώτος αιρετός Δήμαρχος** αναδείχθηκε στις αυτοδιοικητικές εκλογές που διεξήχθησαν με το **σύστημα του σφαιριδίου**, ο **Σταμουλάκης Μουλούλης**, επιφανής πολίτης και οικονομικός παράγοντας, προύχοντας του Τυρνάβου υφασματέμπορος και μεγαλοκτηματίας...
- ❖ Από το **1883 έως το 1934** που πραγματοποιήθηκαν οι τελευταίες αυτοδιοικητικές εκλογές πριν τον Β΄ Π.Π., οι δημοτικές – κοινοτικές αρχές εκλέγονταν κάθε **τέσσερα χρόνια**, όπως όριζε η νομοθεσία. Εξαιρέση υπήρξε η περίοδος των βαλκανικών πολέμων, όταν εξαιτίας αυτών, αλλά και των επικείμενων αλλαγών στη δημοτική νομοθεσία (νόμος ΔΝΖ Βενιζέλου) αντί οι εκλογές να γίνουν το 1911, η θητεία των υφισταμένων δημοτικών αρχών παρατάθηκε για τρία χρόνια ακόμη (μέχρι το 1914).
- ❖ Εξαιρέση υπήρξε και στην περίοδο **1914–1934** κατά την οποία αυτοδιοικητικές εκλογές διενεργήθηκαν 11 χρόνια μετά το 1914, δηλαδή το **1925**, το **1929** και τέλος το **1934**, λόγω: των πολέμων που διεξήγαγε η χώρα, [Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος (1914–1918), της πολιτικής και κοινωνικής αστάθειας με αποκορύφωμα τον Εθνικό Διχασμό (1915–1917), της Μικρασιατικής εκστρατείας (1919-1922)], της επιβολής της Μεταξικής δικτατορίας της 4^{ης} Αυγούστου 1936 οπότε με διάταγμα αναβλήθηκαν επ΄ αόριστον και τέλος της περιόδου **1934–1951** λόγω του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και του ελληνικού εμφυλίου.
- ❖ Το εκλεγμένο Κοινοτικό Συμβούλιο Τυρνάβου του **1934**, διατελούσε σε καθεστώς **αναστολής** από τον Μάρτιο του 1935 αρχικά από την τότε Κυβέρνηση και στη συνέχεια από το Μεταξικό καθεστώς της 4^{ης} Αυγούστου 1936. Η κυβέρνηση Ι. Μεταξά με νόμο διόριζε από το 1937 Διοικούσες Επιτροπές με διορισμένους Προέδρους και Δημάρχους, ενώ με νόμο λίγο αργότερα ανέβαλε τις αυτοδιοικητικές εκλογές επ΄ αόριστον.
- ❖ Είναι γεγονός ότι στην περίοδο της **κατοχής** οι Πρόεδροι και Δήμαρχοι τοποθετούνταν από τις εκάστοτε Κυβερνήσεις των δωσίλογων συνεργατών των Γερμανών με την τελική έγκριση των Γερμανών και των ντόπιων παραγόντων της εποχής.
- ❖ Οι ελληνικές αυτοδιοικητικές εκλογές του **1903** ήταν οι **πρώτες** δημοτικές εκλογές του **20ου αιώνα**, διεξήχθησαν την Κυριακή 7 Σεπτεμβρίου του 1903 με το πολύπλοκο εκλογικό σύστημα του "**σφαιριδίου**" και Δήμαρχος εκλέχθηκε ο **Αστέριος Π. Πλάκας**, ενώ οι αντίστοιχες του **21^{ου} αιώνα** διεξήχθησαν την Κυριακή 13 & 20 Οκτωβρίου του **2002** και Δήμαρχος εκλέχθηκε ο **Νασίικας Αθανάσιος – Νασούλιας**.
- ❖ Το **1951** διενεργήθηκαν οι πρώτες μεταπολεμικές εκλογές, έγιναν την 15^η Απριλίου 1951 με το σύστημα της έμμεσης εκλογής του δημάρχου από τους δημοτικούς συμβούλους. Το σύστημα αυτό εφαρμόστηκε μέχρι και τις δημοτικές εκλογές του 1964, με εξαίρεση αυτές του **1954**, οπότε οι δήμαρχοι - πρόεδροι εξελέγησαν άμεσα από τον λαό. Πρόεδρος τότε αναδείχθηκε ο **Πανταζής Αστ. Πλάκας**, ενώ **τελευταίος Πρόεδρος** της Κοινότητας Τυρνάβου υπήρξε ο **Σταύρος Σταύρου**.
- ❖ Με την **αλλαγή** της Κοινότητας Τυρνάβου σε **Δήμο** το έτος **1955**, στις αυτοδιοικητικές εκλογές που διεξήχθησαν την Κυριακή 21 & 28 Νοεμβρίου **1954**, πρώτος Δήμαρχος εκλέχθηκε ξανά ο **Πλάκας Αστ. Πανταζής**.

- ❖ Κατά τη διάρκεια της επτάχρονης δικτατορίας των συνταγματαρχών **1967–1974**, οι δήμαρχοι διορίζονταν από το στρατιωτικό καθεστώς, ενώ μετά την μεταπολίτευση του **1974** η εκλογή του δημάρχου ήταν άμεση από τον λαό με το σύστημα των δύο γύρων. **Τελευταίος** εκλεγμένος Δήμαρχος υπήρξε ο **Δημήτριος Νασίκας** ο οποίος παύτηκε με την α.π. 79448/1967 απόφαση του ΥΠΕΣ, ενώ **πρώτος** Δήμαρχος της Μεταπολίτευσης αναδείχθηκε ο **Ιάσων Ευρ. Χατζηκρανιώτης**.
- ❖ Δεν έχουν εξευρεθεί επαρκή στοιχεία για την περίοδο 1911–1914 και 1914–1950, κατά την οποία υπήρξαν συχνές εναλλαγές των προσώπων. Το γεγονός αυτό κυρίως οφείλεται στο υπάρχον νομοθετικό πλαίσιο και στην εκάστοτε πολιτική κατάσταση.
- ❖ Στην περίοδο λειτουργίας της κοινότητας, οι Πρόεδροι ψηφίζονταν για θητεία ενός έτους, ενώ από τις αυτοδιοικητικές εκλογές της 15^{ης} Απριλίου 1951 η θητεία των Προέδρων ήταν διετής.

Φωτο: Τα ανακαινισμένα από τον Δήμαρχο Δημ. Κουγιώνη τουρκικά λουτρά (ΧΑΜΑΜ) στην είσοδο του Τυρνάβου (διατηρητέο κτίριο με απόφαση της ΥΠΠΟ Μελίνας Μερκούρη)

Φωτο: Διατηρητέο Κτίριο του Συλλόγου «η Ελπίς» (πρώην οικία Παπαγιάννη)

Το επώνυμο «Τурναβίτης» στην αυτοδιοίκηση των Αθηνών

Στην μικρή και ρημαγμένη Αθήνα των 18^{ου} & 19^{ου} αι. ενδεχομένως Турναβίτες να είχαν σημαντική παρουσία στα κοινά της πόλης, όπως είχαν διαμορφωθεί και λειτουργούσαν την περίοδο εκείνη.

Το επώνυμο «**Τурναβίτης**» που έφερε σπουδαία οικογένεια και που οι ρίζες της ξεκινούν από την πόλη του Турνάβου από αρχές του 18^{ου} αι. , είναι αυτό που υπάρχει σε πολλά ιστορικά ντοκουμέντα που αφορούν την Αθήνα.

Φωτο: Η Ακρόπολη και ο Παρθενώνας, Διονυσίου Αεροπαγίτου το 1860

Περισσότερο γνωστός είναι ο **Αλέξανδρος Турναβίτης** που γεννήθηκε στον Τύρναβο το 1711 και απεβίωσε το 1761 στο Βουκουρέστι, υπήρξε διδάσκαλος του γένους, κατατασσόμενος μεταξύ των πλέον σοφών Ελλήνων του 18^{ου} αι. Ήταν γνωστός και ως Αλέξανδρος Λαρισινός, Αλέξανδρος παπά – Αναστασίου και Αλέξανδρος **Αναστασίου**.

Αρχικά εμφανίζονται τα ονόματα **Σπύρος & Νικολάκης Турναβίτης** το 1789 σε ένα «Πρακτικό (χοτζέτιον) Αναγνωρίσεως εκλογής Δημογερόντων Αθηνών», στο οποίο φέρονται να υπογράφουν ως μάρτυρες.

Τον **Σεπτέμβριο** του 1790 ο **Αναστάσιος Νικολάου Турναβίτης** συνυπογράφει με άλλους προεστούς «*Εγγραφον της κοινότητας Αθηνών*» προς τον Μητροπολίτη Αθηνών «Περί της Μονής Καισαριανής» αναφορικά με την ανάταξη της κάκιστης κατάστασης στην οποία αυτή είχε περιπέσει, ενώ την **10/9/1796** συνυπογράφει με την ιδιότητα του προεστού των Αθηνών, σε πωλητήριο συμβόλαιο ακινήτου κατοίκου Αθηνών. Το **1798** διορίζεται ως Επίτροπος Αθηνών από τον Βοϊβόδα των Αθηνών Χατζή Εμίν εφένδη.

Ο **Νικόλαος Турναβίτης** το **1815** εμφανίζεται σε επικυρωτικό έγγραφο (χοτζέτι) της Τουρκικής Αρχής ως συνυπογράφων μάρτυρας αγοραπωλησίας, στις **26/2/1819** εκλέγεται Δημογέροντας για ένα έτος, την **4/4/1819** συνυπογράφει με πολλούς άλλους προεστούς «Πρακτικό Ειρηνεύσεως των Κατοίκων Αττικής», το **1819** συμπεριλαμβάνεται μεταξύ άλλων σε «Χοτζέτιον (Πρακτικό) αναγνωρίσεως εκλογής Δημογερόντων» του Καδή των Αθηνών με την ιδιότητα του εκλογέα, την **28/2/1820** υπογράφει μεταξύ πολλών άλλων προυχόντων, «*πράξη εκλογής δημογερόντων Αθηνών*» για το έτος 1820, στις **23/12/1820** συνυπογράφει με άλλους προυχόντες την «*Πράξη εκλογής των Δημογερόντων Αθηνών*» για το επόμενο έτος.

Σε αφιέρωμα στο Μοναστήρι του Αγίου Σπυρίδωνα, πολιούχου του Πειραιά, διαπιστώνουμε ότι ο Ηγούμενος *Μαρμαροτούρης «συνεργάστηκε με διάφορους δημογέροντες, τόν Νικ. Турναβίτη, Λογοθέτη, και άλλους, για ζητήματα σχετικά με την Έπανάσταση»*. Ο Νικ. Турναβίτης νυμφεύθηκε την Ευφροσύνη Καπετανάκη, θυγατέρα του προεστού των Αθηνών επί 18 έτη με μεγάλη περιουσία. Απέκτησαν 5 τέκνα...

Ο **Μιχαήλ Турναβίτης** που φέρεται να γεννήθηκε στον Τύρναβο τον 18^ο αι. διετέλεσε δημογέροντας σε διάφορες περιόδους (1824, 1833 κ.λπ.) και έπαρχος Αθηνών, μετέχοντας ενεργά στην κοινωνική και πολιτική ζωή της Αθήνας.

Στην εφημερίδα *Εφημερίς των ΑΘΗΝΩΝ* που εκδίδονταν στην Σαλαμίνα, στο 2^ο τεύχος της 6^{ης} **Σεπτεμβρίου 1824** δημοσιεύεται ευχαριστήρια επιστολή εκ μέρους των Αθηναίων προς τον *Κολονέλο Στανόπ (Stanhope)* για τη δωρεά τυπογραφείου προς αυτούς, με το οποίο εκδόθηκε η πρώτη «*Εφημερίς Αθηνών*», υπογράφοντάς την μαζί με άλλους 4 δημογέροντες των Αθηνών.

“Απόκρισις των Αθηναίων εις το γράμμα του κολονέλου Στανόπ, οπού επαρρησιάσαμεν εις το πρώτον φύλλον”.

«Σεβάσμιε Στανόπ, Τα λαμπρά σου και ευγενή αισθήματα έγιναν γνώριμα καθ’ όλην την έκτασιν της Ελλάδος. Αι Αθήναι αντηχούσιν από τας ευλογίας και επαίνους του κυρίου Στανόπ, αι οποίαι απήλασαν προσωπικώς το αξιοτίμητον υποκείμενόν σου, εγνώρισαν πραγματικώς τα προτερήματά σου, ωφελήθησαν από τόσας σοφάς οδηγίας σου και προτροπάς περί τα καλά, και τελευταίον έλαβον από το χέρι σου το αξιόλογον δώρον της τυπογραφίας, η οποία θέλει συνεισφέρει, βέβαια, πολύ, εις του λαού τον φωτισμόν και την ελευθερίαν.... Τώρα δε δεχθήτε προς το παρόν, ώ γενναίοι ανδρες, την πρόθυμον ταύτην των Αθηναίων αμοιβήν, ήτις είναι το να εγχαράξωσι ανεξάλειπτα γράμματα μέσα εις τας καρδιάς των τα λαμπρά ονόματά σας, και να τα παραδώσωσι και εις την ευλογίαν των απογόνων των, αθανάτου μνήμης ένεκα.

Εν Αθήναις τη 10 Μαΐου 1824. Οι Δημογέροντες Αθηνών: Μ. Τυρναβίτης Α. Πετράκης Ιω. Πάλλης Ιω. Πανταζής Α. Χρυσούλλης, ο Γραμματεύς Ν. Καρώρης».

Την **20^η Ιανουαρίου 1825** ο Μιχαήλ Τυρναβίτης εμφανίζεται να υπογράψει μαζί με άλλους 12 «τοπικούς παράγοντες» της Αθήνας επιστολή προς τον στρατηγό Γκούρα αναφορικά με πρωτοβουλίες του Οδυσσέα Ανδρούτσου που κατά την άποψη τους δεν εξυπηρετούσαν την πορεία της Επανάστασης, ενημερώνοντας τον σχετικά προκειμένου να λάβει μέτρα... εκφράζοντας την συμπαράστασή τους προς τον ίδιον...

Την **25^η Ιανουαρίου 1833** όταν έφθασε στην Αθήνα η είδηση ότι ο νεαρός βασιλεύς Όθων αποβιβάσθηκε στο Ναύπλιο, στην δοξολογία που τελέστηκε σε ναό για τον σκοπό αυτό προτείνεται από 153 παρευρισκόμενους στον ναό να εκλεγεί προσωρινή δημογεροντία προκειμένου να «κομισθούν εις τον Βασιλέα αι ευχαί της πόλεως των Αθηνών και να μεταβιθασθούν τα προς αυτόν σέβη των κατοίκων της». Μεταξύ δε των υποψηφίων εξέλεξαν ως δημογέροντες τους **Μ. Τυρναβίτην, Σ. Πατούσαν και Στ. Βλάχον**.

Ο **Ι. Τυρναβίτης** στις δημαρρεσίες για την εκλογή Δημάρχου Αθηνών (Ανάργυρος Πετράκης) στις **28/4-4/5/1841** εκλέχθηκε ως Δημοτικός Σύμβουλος, ο οποίος φέρεται να έλκει την καταγωγή του από τον Τύρναβο. Ο Ι. Τυρναβίτης αργότερα παύθηκε από τον Διοικητή (προφανώς υπερκείμενη αρχή του Δήμου), λόγω του αντιπολιτευτικού πνεύματος προς τον Δήμαρχο Πετράκη. Συγκεκριμένα με αφορμή διάφορες πράξεις του Δημάρχου μεταξύ των οποίων και εκτέλεση έργων χωρίς «**δημοπρασία**», έφερε μεγάλη μερίδα των δημοτικών συμβούλων, μεταξύ των οποίων και τον Ι. Τυρναβίτη, να αντιτίθενται στον Δήμαρχο μη προσερχόμενοι στις συνεδριάσεις του Δ.Σ. με αποτέλεσμα να παρακωλύεται η λειτουργία του!! Ο Δήμαρχος ζήτησε διοικητική επέμβαση γεγονός που επέφερε την παύση και την αντικατάσταση των αντιπολιτευόμενων Δ.Σ. Την ίδια τύχη είχε όμως και ο ίδιος ο Δήμαρχος ο οποίος αργότερα παύτηκε για άλλους λόγους με Β.Δ.

Συμβούλιο Περιοχής 5^{ης} Εδαφικής Περιφέρειας Ν. Λάρισας

Τα **Συμβούλια Περιοχής** (ΝΠΔΔ), ήταν ένας σύντομος και θνησιγενής αυτοδιοικητικός θεσμός που η αναγκαστική δημιουργία τους αποτέλεσε προοίμιο των μετέπειτα συνενώσεων. Η ίδρυσή τους προβλέπονταν στο άρθρο 48 ν. 2218/1994 «*Ίδρυση Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης - Τροποποίηση διατάξεων για την πρωτοβάθμια Αυτοδιοίκηση και την Περιφέρεια και άλλες διατάξεις*». Τα Συμβούλια Περιοχής γενικά ήταν ένα εγχείρημα ισχυροποίησης της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που όμως συνολικά δεν απέδωσε τα αναμενόμενα.

Τα Συμβούλια Περιοχής καταργήθηκαν από τον νόμο 2539/1997, αφού μέσω αυτού θεσπίζονταν οι υποχρεωτικές επίσης συνενώσεις (**Πρόγραμμα Ιωάννης Καποδίστριας**) και συνεπώς η ύπαρξή τους ήταν πλέον παρελκουςα.

Στην περιοχή μας δημιουργήθηκε το «**Συμβούλιο Περιοχής 5^{ης} Εδαφικής Περιφέρειας Ν. Λάρισας**» με έδρα τον Τύρναβο και μέλη τους Δήμους Τυρνάβου & Αμπελώνα και τις Κοινότητες Αργυροπούλιου, Δαμασίου, Δένδρων, Βρυσοτόπου, Δελερίων, Ροδιάς & Φαλάνης, είχε ως όργανα διοίκησης : το διοικητικό συμβούλιο, την εκτελεστική επιτροπή και τον πρόεδρο. Το Δ.Σ. αποτελούνταν από 25 μέλη, και εκλέγονταν από τους ΟΤΑ που συμμετείχαν σε αυτό, με αναλογική εκπροσώπηση με βάση τον μεταξύ τους πληθυσμό.

ΧΑΛΟΥΛΗΣ Λ. ΙΩΑΝΝΗΣ (23/11/1939-23/03/2018)

1995 -31/12/1998

Ο Ιωάννης Λάμπρου Χαλούλης υπήρξε ο μοναδικός Πρόεδρος του «**Συμβουλίου Περιοχής 5^{ης} Εδαφικής Περιφέρειας Ν. Λάρισας**», ο οποίος είχε εκλεγεί δημοτικός σύμβουλος με τον συνδυασμό του Δημάρχου Χελιδόνη Νικολάου.

Ο Ιωάννης Χαλούλης γεννήθηκε την 23/11/1939 και μεγάλωσε στον Τύρναβο. Σπούδασε μηχανολόγος και υπήρξε καθηγητής των ΤΕΙ Λάρισας. Απεβίωσε ξαφνικά την 23/3/2018 σε ηλικία 79 ετών.

Ασχολήθηκε με την τοπική αυτοδιοίκηση στον Τύρναβο, εκλεγόμενος επανειλημμένα δημοτικός σύμβουλος (1983-1986, 1995-1998, 1999-2002). Την δημοτική περίοδο 1983-1986 ήταν επικεφαλής της αξιωματικής αντιπολίτευσης στον Δήμο Τυρνάβου.

Υπό την προεδρία του το Σ.Π. υλοποίησε μεταξύ των άλλων :

- I. το έργο αναμόρφωσης του χώρου της εμποροπανήγυρης στην ΤΟΥΜΠΑ σε συνεργασία με τον Δήμο Τυρνάβου, με την δημιουργία για πρώτη φορά στον χώρο Η/Μ υποδομές, νησίδες, έργα πρασίνου, ασφαλτικές εργασίες, διευθέτηση όμβριων υδάτων, παρεμβάσεις που συνετέλεσαν στην αναβάθμιση του χώρου και την αξιοποίησή του καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου,
- II. την προμήθεια ηλεκτρονικού και άλλου εξοπλισμού για λογαριασμό των Δήμων Αμπελώνα και Τυρνάβου,
- III. την ίδρυση και τη λειτουργία της Διαδημοτικής Επιχείρησης Περιοχής Τυρνάβου – Αμπελώνα (ΔΕΣΠΤΑ), Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου με συμμετοχή με ένα μεγάλο ποσό στο αρχικό Μ.Κ. της Επιχείρησης (1995-1996),

Φωτο: Διαμόρφωση χώρου Εμποροπανήγυρης Πάρκου Τούμπας

IV. διετέλεσε πρώτος Πρόεδρος της Διαδημοτικής Επιχείρησης από την ίδρυσή της το 1996 μέχρι την 3/2/2003 και υπό την ιδιότητα του Προέδρου διεκδίκησε και έλαβε επιχορήγηση από το Υπουργείο Γεωργίας για την κατασκευή των εγκαταστάσεων των σημερινών σύγχρονων Σφαγείων (μελέτη – κατασκευή), ενώ η συμβολή του στην ολοκλήρωση των διαδικασιών υλοποίησης της επένδυσης, υπήρξε καταλυτική.

Επισημαίνεται ότι η αρχική επένδυση "Μετεγκατάσταση & εκσυγχρονισμός Σφαγείου 3 γραμμών στο ΑΣΜΑΚΙ Τυρνάβου Λάρισας" περιελάμβανε το παρακάτω χρηματοδοτικό σχήμα:

Προϋπολογισμός	310.000.000 (δρχ.)	909.757,89 (€)
Συνδρομή ΕΓΤΠΕ	155.000.000 «	
Π.Δ.Ε.	77.500.000 «	
Ίδια Συμμετοχή	77.500.000 «	

Το ποσό της ίδιας συμμετοχής ένα ιδιαιτέρως μεγάλο ποσό την εποχή εκείνη για τις δυνατότητες της Επιχείρησης, καλύφθηκε με αύξηση του Μ.Κ. αυτής δια μέσου των Δήμων που συμμετείχαν σε αυτή, ήτοι: των Δήμων Τυρνάβου, Αμπελώνα και Γιάννουλης (Λάρισας). Η ΔΕΣΠΤΑ ουσιαστικά άρχισε να λειτουργεί από τον Φεβρουάριο του 2001 μέχρι τον Οκτώβριο του 2018, οπότε και λύθηκε με αποφάσεις των Δημοτικών Συμβουλίων των ανωτέρω Δήμων.

Φωτο: Αυλή σπιτιού του Τυρνάβου με καλντερίμι

Φωτο: Σκιτσογραφία της γέφυρας του Τιταρήσιου

Φωτο: Αυλή με καλντερίμι σπιτιού του Τυρνάβου

Φωτο: Στον Τύρναβο το 1964

Φωτο: Λίχνισμα σιταριού

Φωτο: Πανοραμική άποψη των πηγών Αγίας Άννας (Βρύση) (Δεξιά η καταστροφή της απόληξης του Κριτηρίου από την λειτουργία λατομείων...)

Φωτο: Πανοραμική άποψη του αυχένα του Λουσφακιού. Εκπληκτική φωτογραφία του Hercules Milas

Φωτο: Η Αγία Άννα Τυρνάβου. Διακρίνονται οι θόλοι που χρησιμοποιούνταν ως κατάστημα. Τα πλατάνια είχαν φυτευθεί από το τέλος του 19^{ου} αι. Μια ακόμη φωτογραφική άποψη του Hercules Milas

ΔΗΜΑΡΧΟΙ & ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ ΤΥΡΝΑΒΟΥ

Με βάση την πορεία των **140 χρόνων από την ίδρυση την 31/03/1883 του Δήμου Τυρνάβου** και των διοικητικών μεταβολών που συντελέστηκαν και σε σχέση με κυρίαρχα πολιτικά γεγονότα που επηρέασαν την πορεία του στο χρόνο, διακρίνουμε τις παρακάτω περιόδους:

1. Περίοδος 1881 – 1912 : Δήμος Τυρνάβου & Κοινότητα Τυρνάβου
2. Περίοδος 1912 – 1954 : Κοινότητα Τυρνάβου
3. Περίοδος 1955 – 1967 : Δήμος Τυρνάβου
4. Περίοδος 1967 – 1975 : Δήμος Τυρνάβου – Περίοδος «επταετίας»
5. Περίοδος 1975 – : Δήμος Τυρνάβου – Περίοδος μεταπολίτευσης έως ...

Σ' αυτές τις περιόδους των 140 χρόνων μέχρι σήμερα, οι Δήμαρχοι και Κοινοτάρχες που πέρασαν, παρουσιάζονται συνοπτικά στους παρακάτω πίνακες :

Α. ΔΗΜΑΡΧΟΙ & ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ* 1881 – 1912

α/α	Δήμαρχοι	Θητεία	Εκλογές	Πρόεδροι Κοινότητας*
1	ΜΟΥΖΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ	~ 01/09/1881 – 30/09/1883	(Υπηρεσιακός Δήμαρχος)	
2	ΜΟΥΛΟΥΛΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΑΚΗΣ	~ 01/10/1883 – 30/09/1887	03/07/1883 Α΄ αιρετός Δήμαρχος εκλ. με σφαιρίδιο**	ΜΟΥΛΟΥΛΗΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ
3	ΖΑΦΕΙΡΙΑΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	~ 01/10/1887 – 30/09/1891	03/07/1887 εκλογές με σφαιρίδιο	----
-	ΖΑΦΕΙΡΙΑΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	~ 01/10/1891 – 30/09/1895 ή 30/11/1895	05/07/1891 εκλογές με σφαιρίδιο***	ΛΑΜΠΡΟΥ ΝΙΚΟΛΑΟΣ
-	ΖΑΦΕΙΡΙΑΔΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	~ 01/10/1895 – 30/09/1899 ή 01/12/1895	10/09/1895 εκλογές με σφαιρίδιο	ΤΣΟΛΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ
4	ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ	~ 01/10/1899 – 30/09/1903 ή 31/12/1899 – 30/12/1903	05/09/1899 εκλογές με σφαιρίδιο	ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΥΜΟΣ
5	ΠΛΑΚΑΣ ΑΣΤΕΡΙΟΣ	~ 01/10/1903 – 30/09/1907 ή 31/12/1903 – 30/09/1907	07/09/1903 εκλογές με σφαιρίδιο	ΛΑΜΠΡΟΥ Ν. ΛΑΜΠΡΟΣ
6	ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ	~ 01/10/1907 – 30/09/1911	01/07/1907 εκλογές με σφαιρίδιο	εκλογές 1910****
-	ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ	~ 01/10/1911 – 31/03/1914	Παράταση θητείας για 3 έτη λόγω πολέμων, κλπ.	ΛΑΜΠΡΟΥ Ν. ΛΑΜΠΡΟΣ

* παράλληλη ξεχωριστή διοικητική αρχή με θρησκευτικές κυρίως αρμοδιότητες, συνέχεια της από τουρκοκρατίας Κοινότητας

** από το 1883 οι εκλογές πλέον με νόμο διεξάγονταν την 1^η Κυριακή του Ιουλίου και έληγαν την 30^η Σεπτεμβρίου κάθε 4ετίας

*** οι δεύτερες ημερομηνίες θητείας όπου υπάρχουν συμπίπτουν με αντίστοιχες ημερομηνίες των Αθηνών, του Βόλου και άλλων Δήμων

**** δεν αποδεικνύεται ότι διεξήχθησαν εκλογές το 1910, εκτός ίσως μόνο για την «Κοινότητα» Τυρνάβου

B. ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ 1912 – 1954

α/α	Πρόεδροι	Θητεία	Εκλογές	Παρατηρήσεις
1	ΔΗΜΗΤΡΙΑΔΗΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ ή ΛΑΜΠΡΟΥ ΛΑΜΠΡΟΣ	1912 – 1914	Από Παράταση θητείας	Δεν έγινε κατορθωτή η διακρίβωση της Προεδρίας ή όχι του ΛΑΜΠΡΟΥ Ν. ΛΑΜΠΡΟΥ
2	ΛΑΜΠΡΟΥ Ν. ΛΑΜΠΡΟΣ	01/04/1914 – 25/09/1918	09/02/1914	Εκλογές με ψηφοδέλτια & εκλογικό βιβλιάριο - ανάδειξη μέσω δημαρρεσιών (εφαρμογή ν. ΔΝΖ/1912)
-	ΛΑΜΠΡΟΥ Ν. ΛΑΜΠΡΟΣ	1918 – 16/12/1922 ή 15/12/1923	-	Ο Λ. Λάμπρου εκλέχθηκε Βουλευτής την περίοδο : 16/12/1923 – 30/09/1925.
3	ΤΣΟΛΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ	16/12/1923 – 1925	-	Πιθανός διορισμός ή Ανάδειξη μέσω δημαρρεσιών
4	ΤΣΟΛΑΚΗΣ ΜΙΧΑΗΛ	01/12/1925 – 1927	25/10/1925	Πιθανός διορισμός ή Ανάδειξη μέσω δημαρρεσιών
5	ΛΑΜΠΡΟΥ Ν. ΛΑΜΠΡΟΣ	1927 – 1929	-	Ανάδειξη μέσω εκλογών & δημαρρεσιών. Η δεύτερη ημερομηνία συμπίπτει με αντίστοιχες θητείες άλλων δημάρχων (Αθηνών, Βόλου ...)
6	ΛΑΜΠΡΟΥ Ν. ΛΑΜΠΡΟΣ	01/09/1929 – 31/03/1934	04/08/1929	Πιθανός διορισμός ή ανάδειξη μέσω δημαρρεσιών
7	ΑΡΙΔΑΣ ΚΩΝ/ΝΟΣ	01/04/1934 – 6 ^{ος} /1934	11/02/1934	Ανάδειξη μέσω εκλογών & δημαρρεσιών Ήταν οι τελευταίες εκλογές πριν την δικτατορία της 4/8/1936. Για πρώτη φορά δόθηκε το δικαίωμα μόνο του εκλέγειν στις γυναίκες με προϋποθέσεις (άνω των 30 ετών, απόφοιτες δημοτικού σχολείου τουλάχιστον κλπ.) Για πρώτη φορά εκλέχθηκαν κομμουνιστές Δήμαρχοι – Κοινοτάρχες (Σέρρες, Καβάλα, Τύρναβος ...)
8	ΚΑΡΑΣΟΥΛΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	7 ^{ος} /1934 – 3 ^{ος} /1935	-	Από Μάρτιο 1935 το Κοινοτικό Συμβούλιο ήταν σε καθεστώς αναστολής 3+3 μηνών . Το καθεστώς Ι. Μεταξά διόριζε στους Δήμους & Κοινότητες Διοικούσες Επιτροπές (ν.472/23.2.1937), ενώ με αναγκαστικό νόμο (15.6.1937) ανέβαλε τις δημοτικές εκλογές "επ' αόριστον". Διορισμός
9	ΖΑΧΑΡΙΑΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	3 ^{ος} /1935 – 5 ^{ος} /1936	-	Πιθανός διορισμός ή ανάδειξη μέσω δημαρρεσιών
10	ΚΑΡΑΣΟΥΛΑΣ ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ	6 ^{ος} /1936 – 9 ^{ος} /1936	-	Πιθανός διορισμός ή ανάδειξη μέσω δημαρρεσιών
11	ΚΑΠΡΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	1936 – 10 ^{ος} /1936	-	Πιθανός διορισμός ή ανάδειξη μέσω δημαρρεσιών
12	ΤΑΟΥΣΑΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	11 ^{ος} /1936 – 1940	-	Διορισμός
13	ΜΠΑΦΑΛΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	1941	-	Διορισμός
14	ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗΣ ΠΕΛΟΠΙΔΑΣ	1941 ;	-	Διορισμός *
15	ΤΑΟΥΣΑΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	1942 – 1943	-	Διορισμός
16	ΓΚΡΟΖΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	1943	-	Διορισμός
17	ΠΛΑΚΑΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ	1943 – 1944	-	Διορισμός
18	ΤΑΜΠΑΚΗΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	1944 – 1945	-	Εκλογή Οργάνων μέσω Λαϊκής Αυτοδιοίκησης και Λαϊκής Δικαιοσύνης – Π.Ε.Ε.Α.
19	ΣΚΡΟΥΜΠΗΣ ΙΩΑΝΝΗΣ	1945 ;	-	Διορισμός *
20	ΧΑΣΙΩΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ	1946 – 1948	-	Διορισμός
21	ΓΑΛΟΓΑΥΡΑΣ ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ	1948 – 1950	-	Διορισμός
22	ΥΦΟΥΛΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ	1950 ;	-	Πιθανός διορισμός *
23	ΜΑΡΚΟΥΛΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ	1950 ;	-	Πιθανός διορισμός *
24	ΠΛΑΚΑΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ	1950/1 – 1952	15/4/1951	Έμμεση εκλογή από ΔΣ έως το 1964 & απλή αναλογική 51%. Πρώτες εκλογές της μεταπολεμικής περιόδου.
25	ΣΤΑΥΡΟΥ ΣΤΑΥΡΟΣ	1952 – 31/12/1954		Ανάδειξη μέσω Δημαρρεσιών για 2 έτη

* Τα ονοματεπώνυμα όσων αναφέρονται, εκτός των επίσημων αρχείων του ΥΠΕΣ, Εφημερίδων κλπ. αυτά περιλαμβάνονται στις παρακάτω πηγές:

- 1) Ανεπίσημος κατάλογος του πρώην δημοτικού υπαλλήλου & Ληξιάρχου του Δήμου Τυρνάβου Στέλιου Μηλιούλη ο οποίος βασίστηκε στα αρχεία του Δήμου Τυρνάβου
- 2) Δακτυλογραφημένο ανέκδοτο κείμενο Ιστορία της Πόλεως Τυρνάβου 1953 (Β. Χατζηαντωνίου)

Γ. ΔΗΜΑΡΧΟΙ 1955 - 1967

α/α	Δήμαρχοι	Θητεία	Εκλογές	Παρατηρήσεις
7	ΠΛΑΚΑΣ ΠΑΝΤΑΖΗΣ (1891-1957)	19/01/1955 – 26/11/1957	21 & 28/11/1954	Από την πρώτη Κυριακή. Ο Π. Πλάκας απεβίωσε 26/11/1957. Πρώτη φορά το δικαίωμα του εκλέγεσθαι στις γυναίκες
8	ΑΡΙΔΑΣ ΕΜΜΑΝΟΥΗΛ (1892-1982)	01/12/1957 – 24/05/1959	Εσωτερικές εκλογές	Ανάδειξη Δημάρχου μέσω εσωτερικών εκλογών
9	ΝΑΣΙΚΑΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1920-2015)	25/05/1959 – 1963, 1963 – 06/09/1967* ή 11/06/1967	05/04 & 24/5/1959 05/07/1964	(*απ.79448/67 ΥΠΕΣ)

Δ. ΔΗΜΑΡΧΟΙ 1967 – 1975

α/α	Δήμαρχοι	Θητεία	Εκλογές	Παρατηρήσεις
1	ΤΣΙΩΤΣΗΣ ΧΑΡΑΛΑΜΠΟΣ (1900-1973)	09 ^{ος} / 1967 – 1972	Διορισμός	Διορισμένος
2	ΚΑΤΣΑΝΟΥΛΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΟΣ (1927-2014)	02 ^{ος} / 1973 – 10 ^{ος} /1974	Διορισμός	Διορισμένος
3	ΧΑΛΑΤΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (Δικαστικός)	10 ^{ος} / 1974 – 31/12/1974	Διορισμός	Διορισμένος
4	Υπηρεσιακός/Κυβέρνησης Εθν. Ενότητας	01/01/1975 – 31/05/1975	Διορισμός	Υπηρεσιακός/Κυβ. Εθν. Ενότητας

Ε. ΔΗΜΑΡΧΟΙ 1975 – 2022

α/α	Δήμαρχοι	Θητεία	Εκλογές	Παρατηρήσεις
10	ΧΑΤΖΗΚΡΑΝΙΩΤΗΣ ΙΑΣΩΝ (1932-1997)	01/06/1975 – 31/12/1978	30/03 & 06/04/1975	Νέο εκλογικό σύστημα 2 γύρων, 50% + 1 Χατζηκρανιώτης 60,6% Β΄ γύρος
11	ΚΟΥΓΙΩΝΗΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ (1952-)	01/01/1979 – 31/12/1982 01/01/1983 – 31/12/1986 01/01/1987 – 31/12/1990 01/01/1991 – 31/12/1994	15 & 22/10/1978 17 & 24/10/1982 12 & 19/10/1986 14 & 21/10/1990	Εκλογή με 50,40% από τον 1 ^ο γύρο Εκλογή με 54,48% από τον 1 ^ο γύρο Εκλογή με 63,49% στον 2 ^ο γύρο Εκλογή με 56,13% στον 2 ^ο γύρο
12	ΧΕΛΙΔΟΝΗΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1941-17/8/1996)	01/01/1995 – 17/08/1996	16 & 23/10/1994	Εκλογή με 50,45% στον 2 ^ο γύρο Απεβίωσε 17/8/96 σε Σαμαρίνα
13	ΔΟΒΑΣ ΣΤΑΥΡΟΣ (1945-)	17/08/1996 – 26/08/1996 27/08/1996 – 31/12/1998 01/01/1999 – 31/12/2002	Δημαρχεύων Εκλογές πλειοψηφίας 11 & 18/10/1998	Εσωτερικές Εκλογές Πλειοψηφίας Εκλογή με 51,69% στον 2 ^ο γύρο
14	ΝΑΣΙΚΑΣ ΝΑΣΟΥΛΙΑΣ-ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ (1954 – 25/2/2020)	01/01/2003 – 31/12/2006	15 & 22/10/2002	Εκλογή με 50,57% στον 2 ^ο γύρο
15	ΚΙΤΣΙΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ (1955-)	01/01/2007 – 31/12/2010	15 & 22/10/2006	Εκλογή με 53,84% στον 2 ^ο γύρο
16	ΜΑΛΑΚΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ (1980-)	01/01/2011 – 31/08/2014	07 & 14/11/2010	Εκλογή με 58,65% στον 2 ^ο γύρο
17	ΣΑΡΧΩΣΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ (1956-)	01/09/2014 – 31/08/2019	18 & 25/05/2014	Εκλογή με 56,50% στον 2 ^ο γύρο
18	ΚΟΚΚΟΥΡΑΣ ΙΩΑΝΝΗΣ (1970-)	01/09/2019 – 31/08/2023	26/05 & 02/06/2019	Εκλογή με 57,17% στον 2 ^ο γύρο
19	;			

Οντούλης Πέτρος
Πρώην Δ/ντής Δ. Τυρνάβου

ΥΓ. Ακολουθεί παρουσίαση – αναφορά των ανωτέρω αιρετών. Σαφέστατα η εξεύρεση του παραμικρού στοιχείου ή χρηστικής πληροφορίας ήταν και είναι ένα δύσκολο εγχείρημα που απαιτεί εργατώρες, κρίση και κόπο. Σε καμία περίπτωση η αναφορά στους Δημάρχους Τυρνάβου δεν κρίνεται ολοκληρωμένη και πλήρης. Η γραφή και η αναφορά των γεγονότων και των προσώπων διαμορφώνεται κάθε φορά από τα στοιχεία που υπάρχουν και την προσωπική κρίση του γράφοντα. Περισσότερα στοιχεία θεωρώ ότι θα πρέπει να αντληθούν και από τα αρχεία του Δήμου Τυρνάβου. Σε κάθε περίπτωση η αναφορά μου τίθεται στην κρίση των αναγνωστών και των διατελεσάντων δημάρχων Τυρνάβου και κάθε διόρθωση ή συμπλήρωση θεωρώ ότι θα ήταν αναγκαία ή δίκαιη... Οποιοσδήποτε επίσης που μπορεί να συνεισφέρει στην κατεύθυνση της βελτίωσης, εξασφάλισης και ανάδειξης της τοπικής μας ιστορικής μνήμης, επίσης είναι ευπρόσδεκτος.

Φωτο: Παραδοσιακός Άμβυκας (Καζάνι) παραγωγής Τσίπουρου. Διαδικασία ταυτισμένη με την γη του Τυρνάβου.

Φωτο: Η καθημερινότητα, η αγάπη, η φροντίδα, η ελπίδα, το μέλλον (Τάκης Τλούπας)

ΠΗΓΕΣ :

- ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, Έκτακτη Έκδοση 1935, Γενική Επισκόπησης της Θεσσαλίας, Νικολάου Κ. Σπυρόπουλου ΑΘΗΝΑ 1935
- ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, Έκτακτη Έκδοση 1935, Ενσωμάτωση της Θεσσαλίας στο Ελληνικό Κράτος - Βερολίνιος Συνθήκη 4 Ιουνίου 1880, Σωκράτους Κ. Βαμβακού, ΑΘΗΝΑ 1935
- ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, Έκτακτη Έκδοση 1935, Ο Τύρναβος στα πρώτα 25 Ελεύθερα χρόνια του, Δημοσθένη Ανδρεάδη, ΑΘΗΝΑ 1935
- ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, Έκτακτη Έκδοση 1935, Ο Τύρναβος και τα χωριά του, Μουλούλης Αθανάσιος, ΑΘΗΝΑ 1935
- ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, Έκτακτη Έκδοση 1965, Ο Τύρναβος όπως τον είδε ο Γάλλος αρχαιολόγος περιηγητής Leon Heuzey την 1^η και 2^ηαν Ιουλίου 1858 (μετάφραση) Β. Χατζηαντωνίου, ΑΘΗΝΑ 1959
- ΘΕΣΣΑΛΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ, Τόμος 7^{ος}-8^{ος} 1959, Ολίγα περί Τυρνάβου, Γεωργίου Δ. Χατζηκώστα, ΑΘΗΝΑ 1959
- Διάσκεψη Κωνσταντινουπόλεως 10 Φεβρουαρίου 1881
- ΘΕΣΣΑΛΙΚΟ ΗΜΕΡΟΛΟΓΙΟ, Η κατάσταση στη Θεσσαλία την περίοδο 1870-1875 με βάση τις εκθέσεις του Υποπρόξενου της Γαλλίας στη Λάρισα, Γιώργος Β. Νικολάου, ΑΘΗΝΑ 2002
- Οι Δήμαρχοι των Αθηνών (1835-1907), Γ.Π. Παρασκευόπουλου, Αθήνα 1907
- Μνημεία της Ιστορίας των Αθηνών, Τόμος Πρώτος, Δήμος Αθηναίων, ΑΘΗΝΑ 19;;
- ΘΕΣΣΑΛΙΑ, Νικολάου Γεωργιάδου, έλλα, ΛΑΡΙΣΑ 1995
- ΘΕΣΣΑΛΙΑ υπό Νικολάου Γεωργιάδου Ιατρού Θετταλομάγνητος, ΑΘΗΝΑ 1880
- ΒΛΑΣΙΟΥ ΓΑΒΡΙΗΛΙΔΟΥ ΑΝΑ ΤΗΝ ΘΕΣΣΑΛΙΑΝ, Καίτη Γιαννοπούλου Γιαννουκάκου – Γιάννης Α. Σακελλίων, έλλα, ΛΑΡΙΣΑ 1998
- Ιωάννης Πέζαρος (1749-1806) Η Εποχή - Το έργο - Η Αλληλογραφία του, Μιχάλης Θ. Λαφαζάνης, Τύρναβος 2009
- Ιστορία της Πόλεως Τυρνάβου, Β. Χατζηαντωνίου ΛΑΡΙΣΑ 1953 δακτυλογραφημένο ανέκδοτο κείμενο
- Ανεπίσημος Κατάλογος Κοινοταρχών & Δημάρχων υπό του Στυλιανού Μηλιούλη, Δημοτικού Υπαλλήλου Τυρνάβου από 1927 έως 1/1/1979
- Διπλωματική εργασία 2020-2021 «Ο ΤΥΡΝΑΒΟΣ ΣΤΟΥΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΥΣ ΑΓΩΝΕΣ», Δημοσθένης Μηλιούλης, ΑΘΗΝΑ 2021,
- Τύρναβος Ιστορικές – Λαογραφικές Αναδρομές, Βύρων Γ. Σκρουμπής, ΤΥΡΝΑΒΟΣ 2001
- Ιστορικές, Λαογραφικές και Χημικές Παράμετροι για την Ανάδειξη των Ιδιαιτεροτήτων του Αποστάγματος Στεμφύλων Σταφυλής της Περιοχής Τυρνάβου (Μελέτη), ΑΝΤ. ΨΩΜΑΣ, ΑΣΤ. ΠΑΠΡΑΣ, ΑΝ. ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ, ΣΕΡΚΟ ΧΑΡΟΥΤΟΥΝΙΑΝ, ΑΘΗΝΑ 2008
- Ιστορική Διαδρομή του Ελληνικού Τύπου 1780-1922, Αικατερίνη Κουμαριανού, ΑΘΗΝΑ 2005 Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών
- «Οδυσσεάς Ανδρούτσος» Α.Π.Θ. Μεταπτυχιακή εργασία Μενελαΐδου Τατιάνα 2013 (σελ. 180) (Υποσημείωση 707 Σταματοπούλος Ο εσωτερικός αγώνας τ. Β΄ σ. 198)
- Συμμετοχικότητα στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, Δημητρίου Π. Λεμπέση, ΜΔΕ, Τρίτολη 2017
- Στοιχεία Αρχείων Δήμου Τυρνάβου
- Συμβόλαιο συμβιβασμού 36270)1911
- Ο Αθηναϊκός Τύπος, Έρη Σταυροπούλου, ΑΘΗΝΑ 2005, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών
- Εφημερίς Αθηνών, φύλλο 2, Αθήνα 6/9/1824
- Εφημερίδες ΣΚΡΙΠ, ΕΜΠΡΟΣ, Ριζοσπάστης, Ελευθερία
- ΕΕΤΑΑ Διοικητικές Μεταβολές ΟΤΑ – Αποτελέσματα Εκλογών
- ΦΕΚ 81/Α΄/9-9-1881 & ΦΕΚ 17/Α΄/24-3-1882
- ΦΕΚ 126/2 Απριλίου 1883
- Εθνικό Τυπογραφείο σχετικά Τεύχη Εφημερίδων Κυβερνήσεως
- Απογραφή της 15-16 Απριλίου 1889, Υπουργείον Εσωτερικών, Στατιστική της Ελλάδος, ΑΘΗΝΑ 1890 (σελ. 137-141)
- ΦΕΚ 16/20 Μαρτίου 1882, Νόμος ΠΜ΄
- Α.Ν. 472)1937 Διάλυση ΚΣ - Περί μεταρρυθμίσεως διατάξεων τινών της Νομοθεσίας περί Δήμων και Κοινοτήτων, άρθ. 1 (ΦΕΚ 6/Α΄/23-2-1937)
- ΦΕΚ 90/Α/13-6-1994
- ΦΕΚ 244/Α/4-12-1997

- <https://el.wikipedia.org/wiki/> https://el.wikipedia.org/wiki/Ελληνικές_αυτοδιοικητικές_εκλογές_
- <https://www.pireasnews.gr/peiraias-afieroma-sto-monastiri-tou-agiou-spyridona-poliouchou-tis-polis-video/>